

Tabors

1989

EL FORTIN

5-6

TABOR je glasilo Združenih slovenskih protikomunistov. — TABOR je last in vestnik Tabora SPB. — Mnenje Tabora SPB predstavljajo članki, ki so podpisani od Glavnega odbora. — Izdaja ga konzorcij. Predsednik: inž. Anton Matičič. — Urejuje in odgovarja uredniški odbor glasila: za lastništvo lic. Ivan Korošec, upravnik Božo šušteršič.

TABOR iz the voice of the Confederation of the United Slovene Anticomunists.

TABOR es el órgano de la Confederación de los Anticomunistas Eslovenos Unidos. — Director: Ing. Antonio Matičič, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, Buenos Aires, Argentina, T. E. 362-7215.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 139.278.

NAROČNINA: Argentina \$ 120.-; Južna Amerika 10 dolarjev; Evropa - Avstralija 12 dolarjev; ZDA in Kanada 12 dolarjev (zračno paketi). Letalska naročnina za vse države 15 dolarjev.

Naročila, reklamacije, nakazila, dopise in ostalo pošto pošiljajte na naslov: Inž. Anton Matičič, Río Colorado 1806 — CP 1686 Hurlingham — Buenos Aires — Argentina. T. E. 665-6654.

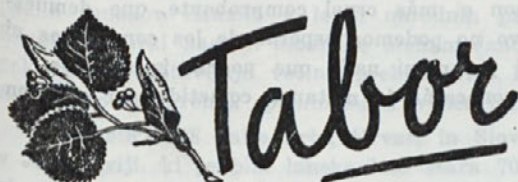
NAŠA NASLOVNA SLIKA:

Na sliki vidimo župno cerkev v Vetrinju kjer so se naši junaki in mučenci zadnjikrat v svobodi poslavljali in se pogovarjali z Bogom, kateremu so potem darovali svoja življenja.

PORAVNAJTE NAROČNINO!

Svobodni sveta,
združite se!
Za Boga,
Narod, Domovino!

Mayo-Junio

BUENOS AIRES

Maj-Junij 1989

PENSAMIENTOS Y HECHOS

Los años pasan indefectiblemente y seguros. Estados ya a una distancia de cuarenta y cuatro años de aquel fatídico mes de junio de 1945, cuando nuestros mejores hermanos ofrendaron su jóvenes vidas en el altar de la Patria.

Nunca han sido vencidos en la lucha abierta; solamente con el engaño mediante, ha sido posible a los siervos de la revolución comunista hacerse de ellos y pasarlos por las armas sin previo procesamiento judicial alguno.

Solo Dios sabe el número y los nombres de los jóvenes inmolados. Solo Dios sabe, cuantos hogares quedaron desamparados, esperando el regreso de sus seres amados, que nunca volverán.

No debe caer en el olvido el sacrificio de tantas vidas. Eran más de doce mil activos combatientes eslovenos contra el comunismo internacional, quienes no aceptaban las falsas promesas de los propagandistas rojos, sino las desenmascararon y a tiempo respondieron con las armas en la mano, a los múltiples asesinatos, robos e incendios cometidos por los comunistas en nombre de la así llamada lucha por la liberación. Los comunistas nunca lucharon seriamente contra las fuerzas de ocupación nazistas, sino todas sus acciones fueron siempre preparadas con un solo fin: apoderarse del poder mediante la revolución durante la ocupación enemiga, disfranzándola con la lucha por la liberación, pues estaban conscientes de que en tiempos de paz, por medio de elecciones libres, nunca podrían llegar al poder.

Los comunistas en Eslovenia niegan este asesinato masivo como así también se mantienen firmes en su mentira de que eran únicamente ellos quienes luchaban por la liberación durante la segunda guerra mundial. No admiten jamás que se hubieran apoderado del gobierno revolución mediante. Los doce mil héroes, asesinados por los verdugos comunistas, sin

procesamiento legal alguno, son el más cruel comprobante, que demuestra lo contrario. Por tal motivo no podemos esperar de los comunistas ni reconocimiento de la culpa ni pesar, ni nada que podría implicarlos.

Los comunistas nunca reconocerán la matanza cometida por ellos en tiempos de paz.

Nace Frančič

„Menim, da je nemogoče opisovati sedanost ne da bi se mnogi ne počutili prizadeti.“

Maquiavelo

SLOVENCİ NEKOČ IN DANES

Skozi 1400 let našega bivanja v srcu Evrope smo Slovenci izoblikovali svoj narodni značaj. Kmalu po naselitvi slovenskih plemen v alpskem svetu smo bili zapleteni v boje z močnejšimi germanskimi sosedi. Naša šibkost je tedaj terjala močnejših plemenskih zvez, iz katerih je nastala država Karantanija, kjer so naši davni predniki ustanovili prvo šolo demokratičnosti v srednjeveški Evropi. Žal Karantanija ni dolgo živela; že sredi 8 stoletja je razpadla in tako smo Slovenci izgubili svojo politično neodvisnost vse do danes.

Boj za svobodo, pravice in človeško dostojanstvo ni nov pojav v zgodovini narodov. S prihodom krščanstva in njegovega nauka nastanejo velike spremembe v tedanji človeški družbi. Krščanstvo je bilo tisto, ki je odkrilo prave vrednote človeka; priznalo mu je kategorijo svobodnega bitja, torej nič več last nikogar. Še več, krščanstvo je človeku dalo upanje v posmrtno življenje.

Prav sedaj smo v letu obletnic, ki predstavljajo velike zgodovinske mejnike: bitka na Kosovem (1389); francoska revolucija (1789) in druga svetovna vojna (1939). Letos bodo Francozi in ostali svet proslavljali 200-letnico krvave revolucije, ki naj bi Francozom in človeštvu prinesla svobodo izpod kraljevega absolutizma. Francoski filozofi so vzeli ljudem vero v Boga in dali vso oblast ljudstvu, ki se je razdivjano okopalo v krvi kralja in aristokracije; celo znanstvenikom ni bilo prizanešeno; kaj vsega je zmožna ljudska oblast, vemo tisti, ki smo jo doživeli v Sloveniji prve mesece po končani vojni.

Letos 28. junija se bodo Srbi spominjali 600-letnice bitke na Kosovem polju, kjer sta se spopadli srbska in turška vojska. Srbi so bili strahovito poraženi. Padel je knez Lazar in večina plemstva. Od tedaj je Srbija postala turška vazalna kneževina, Turkom pa je bila odprta pot za nadaljnja osvajanja krščanske Evrope. Ljudstvo je hudo izgubo v boju

padlih junakov izrazilo v lepih narodnih pesmih. V 17. stoletju so na Kosovem Turki naselili albanske mohamedance, ki danes v tej avtonomni pokrajini predstavljajo večino prebivalstva. Kosovo je grenak spomin za Srbe kakor je grenak spomin za Slovence izguba naše Koroške.

Od leta 1918 dalje Srbi, Hrvati in Slovenci ter ostali narodi živimo v Jugoslaviji, ki je bila lansko leto stara 70 let. Slovenci in Hrvati smo stopili v novo državo kot premaganci; zato so nas Srbi smatrali za sebi neenake partnerje. Splošno mnenje med Srbi je bilo, da so oni naši osvoboditelji. Kmalu po združitvi teh narodov so nastale težave sožitja, ker smo se Slovenci in Hrvati upirali srbski nadvladi. Vsled začetka druge svetovne vojne je bilo premalo časa, da bi se medsebojni spori rešili na miren način. Skoraj pol stoletja po razsulu prve Jugoslavije še danes ne vemo nič konkretnega, kaj je za nas naredila koristnega naša begunska vlada v Londonu, katero so sestavljali tudi nekateri Slovenci, o njej vemo le to, da je vsa štiri leta udobno živela na račun narodov Jugoslavije, ki so v domovini krvaveli iz tisočerih ran predvsem po zaslugi komunističnega prevratništva, ki je brezobzirno izzivalo okupatorja na račun nezaščitenega prebivalstva. Posledice vojne in revolucije so bile hude in so terjale okrog dva milijona človeških žrtev.

Če v prvi Jugoslaviji njeni narodi niso mogli uresničiti svojih teženj, moremo reči, da se v drugi, to je komunistični Jugoslaviji, one sploh ne morejo uresničiti, ker je marksistični nauk v nasprotju z narodi, ki nočejo zavreči svoje narodne identitete, svoje kulture. V času takozvanega narodnoosvobodilnega boja so komunisti obljubili ustreči željam posameznih narodov Jugoslavije, a vse je ostalo le pri obljubah.

Slovenci smo zelo čustven narod; zato smo vedno bolj mislili s srcem namesto z glavo. Naša edina rešitev je, da smo sami sebi prvi in najbližji. Ni važna naša številčna majhnost, bolj važno je, da ne ostanemo malenkostni, kakršne so se v mnogih primerih izkazali naši voditelji v dobi tuje okupacije in komunistične revolucije. Grčarice, Turjak in strašni Vetrinjske bile posledice tiste majhnosti in otopelosti, katere naši voditelji pripisujejo božji volji, ki je uboga človeška pamet ne more doumeti, mora pa jo sprejeti, ker je božja. Če je temu res tako, potem je nujno, da odgovorni to svojo trditev utemeljijo na teološki in filozofski, to je znanstveni ravni — in verjeli jim bomo. Če se je zgradba podrla zaradi površnosti njenega graditelja, ne smemo pripisovati božji volji, ampak tistemu, ki jo je gradil.

V boju za slovensko svobodo, ki je danes močno ogrožana, potrebujemo celih mož, kot so bili: Slomšek, Janez E. Krek, škof Gregorij, general L. Rupnik in vrli slovenski domobranci, ki so v obdobju težkih preizkušenj žrtvovali za svoj narod vso svojo sposobnost in ljubezen; dali so zanj svoje mlado življenje, zato jih smatramo za naše vzornike. Zavedati se moramo da je komunizem najbolj nevaren Slovincem. Izkoreniniti hoče naš narodni značaj, naš jezik, našo vero in naše tradicije. Zgnetiti nas hoče

v maso internacionalcev. Temu perverzemu zarotniku se moramo Slovenci upreti z vsemi razpoložljivimi sredstvi, kjerkoli živimo, dokler ga ne premagamo. Slovenci hočemo govoriti, pisati, peti, moliti slovensko in odločiti sami svojo usodo.

Za vsakim dežjem posije sonce. Tudi za temno nočjo našega naroda bo zažarelo jutro svobode in veselja. Zmaga bo naša, z nami je Bog!

France Krištof

IZZA VETRINJA

Mrtva srca govorijo:
„Ne pozabite nas nikdar!“

(Domobranska pesem)

Dosedaj se mi je upiralo, da bi objavljaj svoje spomine izza tolmačenja v Vetrinju. Čemu neki naj bi jih? Glavne, bistvene dogodke so že razjasnili drugi, da bi se pa ponižal v areno medsebojnih dolžitev, podtikanj, namigovanj, iskanja krivde in krivcev z lučjo pri belem dnevu se mi je zdelo odvratno. V naši bohotni zagrenjenosti nobeno pregovarjanje ne bi nič pomagalo.

Vedno sem bil prepričan, da v protikomunističnem taboru nikomur ne moremo naprtiti krivde za vetrinjsko tragedijo. Vsi izpostavljeni so, vsaj kolikor sem jih jaz poznal, ravnali tam po svojem najboljšem, četudi zameglenim in nerazgledanem prepričanju. Drugo pa je odgovornost, ki pa se je porodila že mnogo preje. Odgovornost za to, da se je domobranska vojska sploh znašla razorožena na Vetrinjskem polju. Če je bilo pri prevzemanju take odgovornosti kaj naivne lahkovernosti, nerazgledanosti ali pomanjkanje političnega in vojaškega realizma, če je v odločilnih trenutkih strah za lastno življenje odigral svojo vlogo, o tem se bodo že razpisali zgodovinarji, ki ne bodo tako osebno prizadeti, kot smo mi. Vem, da namenov in zavzetosti za splošno blaginjo ni manjkalo. Kam pa dobri nameni lahko pripeljejo sem moral kasneje bridko občutiti na svoji lastni koži. Kako naj še jaz, četudi ne prvi, mečem kamenje na kogarkoli?

Gotovo mi je še danes v zadoščanje, da sem, ne da bi se oziral na sebe, s takojšnjim obveščanjem o usodnih nakanah Angležev vzpodbodel dr. Meršola v njegovo reševalno delavnost za civilne begunce, in mu tudi potem, ko je bil njegov napor kronan z uspehom, prenesel, še topel, Alexandrov brzojavni ukaz o ustavitvi izročanja iz Vetrinja. Tisti večer so vetrinjski begunci prvič zaspali brez groze v srcu. Največja zasluga dr. Meršola pa ni bila, da je interpeliral maršala Alexandra. Njegov presenettjivi uspeh, vse premalo cenjen, je bil že dva dni preje.

Angleži na Koroškem, prepojeni s titovsko propagando, so vse begunce iz Jugoslavije tedaj smatrali za ničvredne in sovražne nacistične kolaboratorje. V takem odvrtnem vzdušju je dr. Meršol, sam postavljen v kot, vendarle uspel, da vzbudi pri odločujočih komandantih vsaj trohico vesti, da zanese med nje neodločnost in doseže, da je bila vsaj začasno odložena dobesedno krvava nevarnost nasilnega transporta v Jugoslavijo, za katerega je bilo 2. junija že vse pripravljeno. Ne vem, če se še preživeli vetrinjski begunci kaj spominjajo, v kakšni nevarnosti so tedaj bili.

Mislím, da sem edini, ki lahko priča o tej veličini dr. Meršola. Tudi iz svoje lastne skušnje, saj nekaj podobnega, kar je on dosegel glede civilistov, meni tri dni prej glede zadnjega transporta domobrancev ni uspelo.

Pred nekaj meseci me je dosegla prošnja, naj zapišem, v angleščini, svoje spomine, ki naj bi pomagali k objektivnemu ocenjevanju tedanje situacije v Vetrinju. Prav nič faraonske kozmetike ni bilo v prošnji. Zato sem najpomembnejše zapisal in oddal, to tem rajši, ko sem dobil zagotovilo, da so preverljivi. Bivši angleški komandant vetrinjskega vojaškega taborišča W. E. Hames je namreč še živ in pripravljen dajati pojasnila o tedanjih dogodkih, kolikor se jih še spominja. Zaradi tega tudi nimam za kaj zadrževati objave v slovenščini dogodka, ki je iz Vetrinja za mene najbolj pomemben, spomin nanj pa najbolj bridek. Prav iz te bridkosti pa lahko rečem, da niti dr. Meršol, še veliko manj pa jaz, nisva bila poklicana, da v Vetrinju rešujeva situacijo. Toda tistih, ki naj bi po svoji lastni izbiri opravljali to delo, nikjer več ni bilo. Pojavili so se spet, ko je nevarnot že minila. Če kdo, ima tolmač najlepšo priliko, da spoznava človečnost značajev tistih ljudi, s katerimi ima opraviti.

Vetrinj, četrtek, 31. maja 1945

Včeraj dopoldne je pri angleškem komandantu, ob zaslišanju poršpraha meni in Krennerju postalo popolnoma jasno, da Angleži vračajo domobrance v domovino. Popoldne sama zmešnjava in beganje. Proti večeru je štab — v prvi baraki v Zakamnu — že prazen, samo na mizi še pečatnik Ljubljanske divizije in generalove epolete. Slovenskega poveljstva ni nič, domobranci v taborišču obveščeni o svoji usodi in prepuščeni samim sebi.

Vsi so bili, prav kot jaz sam, prostovoljci proti domačemu, slovenskemu terorizmu nad Slovenci. Vsi, prav tako kot jaz sam, sovražniki organiziranega revolucionarnega kriminala, hujšega od okupatorjevega. Njihova usoda je bila sedaj zapečatená. Ob neusmiljenem botrovanju angleške komande so določeni, da umro, mučeni od slovenskih partizanov.

Prestal sem strahotno noč, brez spanja. Tolmačev je manjkalo in major Robert Lean mi je sam ponudil mesto brigadnega tolmača. Toda

kaj je taka obljuba tedaj veljala? Tudi če bi, vsaka lojalnost do Angležev je bila že vnaprej izključena. Kaj bodo storili tedaj, ko bodo to ugotovili ali pa ko me ne bodo več rabili. Me bodo iznenada zgrabili in poslali nazaj?

Vedel sem, kaj me — oficirja — tam čaka. Saj sem pomagal pri izkopavanju prenekaterih žrtev, izmaličenih od partizanskega mučenja. Prvič, odkar sem vstopil v Vaško stražo in skozi vse borbe kot domobranec, sem imel občutek, da gledam smrti v oči.

Edina uteha mi je bila zavest, da imam na Koroškem bližnje sorodnike in prijatelje izpred vojne. Toda ali so še živi? Kako naj jih, čisto gotovo žrtve nacističnega preganjanja, prepričam, da so bili partizani na Kranjskem hujši od Gestapa? (1) Delal sem načrte in načrte, kako bi izmuznil sebe in še koga izpod angleške „varuščine“.

Toda koga? Na štabu sem bil precej izoliran zaradi stalnega tolmačenja. Še pred dvema dnevoma mi je Krenner prepovedal, da bi odšel s svojo, osmo četo višnjegorskega bataljona. Da bi vsaj sedaj imel pri sebi svoje ambruške fante, tri brate Muhiče, Tekavčiča in druge rise! Toda od vse čete sem ostal sam. Ali mi bodo domobranci iz drugih čet kaj verjeli?

Iz takega brodenja sta me ob zori predramila dva srbska četnika, ki sta bila ušla iz morišča v Sloveniji. Kar naenkrat je posijal žarek upanja. Poslana sta bila tja od Angležev, s prvim srbskim transportom. S pomočjo teh, novih prič in pod vplivom njunega pričevanja me je navdajalo upanje, da pregovorim angleškega komandanta taborišča in z njim višjo komando, da ustavijo izročanje tistih domobrancev, ki so še ostali v taborišču.

Vsi trije smo se napotili v bližnji komandantov štab. Približno pol sedmih zjutraj je bilo, spal je še, toda prebudili smo ga. Poslušal nas je kar v postelji.

Tedaj sem začel prevajati, kako sta oba četnika odšla iz Vetrinja s prvim transportom. Kako so na Jesenicah vsi bili oropani od partizanov in še isti dan prepeljani v Radovljico, kjer so jih zaprli v neko poslopje. Kako so jih naslednji dan, že ob mraku odpeljali peš, zvezane, po neki poti. Ko so prišli na most, so partizani odprli nanje ogenj iz vsega orožja brez vsakega opozorila in pomišljanja. Živo sta opisovala krike na morišču in sceno, v kolikor jo je bilo v temi mogoče razbrati in kako sta se onadva prav pod varstvom teme odvezala in iz zaglavja ušla. Tudi težave, ki sta jih imela pri prelazu čez Karavanke in čez Dravo.

Komandant je poslušal brez besede. Morala sta doživljaje ponoviti

---

(1) V resnici mi je prijatelj dr. Janko Mikula nekaj več kot teden dni kasneje v Hodišah očitajoče dejal: (Na Kranjskem) „niste znali biti mučenci“. Tedaj me je to zadelo. Kasneje sem se zavedel, da ni mogel dati boljše oznake za sovražnike domobranstva.

in ko sta končala, sem dodal svojo nujno prošnjo, naj vendar že nehajo s pošiljanjem ljudi v gotovo smrt.

Odgovor komandanta por. Hamesa pa je bil, da ne verjame temu, kar sta pripovedovala, ker da se prvo pripovedovanje ne sklada s ponovitvijo in da ima pač svoja povelja (he had his orders).

Tedaj so se mi zamajala tla pod nogami in vse moje, čez noč prečuto gorje je prišlo do izraza. Bili smo trije, lahko bi ga zgrabili tam, cinika, toda kaj bi to pomagalo? Njegovo trdovratno zanikanje dejanskega stanja, njegovo pomanjkanje najmanjšega človeškega sočutja, zavest usode domobrancev, še bolj pa zavest, da mi zadnja možnost njihove rešitve uhaja izpod rok so mi izpodnesle še tisti zadnji napor samoobvladanja, ki mi je še ostal. Solze so mi začele kar same liti preko obraza in začel sem z moledovanjem brez vsake zveze. Od vsega se spominjam samo, da sem hipal: „Orders are orders, but life is life!“ (Povelje ie povelje, življenje je pa življenje.)

Komandant me je nekaj časa opazoval, potem pa je vstal iz postelje kar v spodnjih hlačah, kot je bil, in šel k telefonu. Telefonski razgovor je bil kratek. Ko je končal se je obrnil k meni in dejal: „Oficir ste kot jaz. Razumeti morate, da je povelja treba izvrševati.“ (that orders are orders)

Obrisal sem si solze, poskušal zadrževati ihtenje in z obema četnikoma odšel iz sobe; ruševina.

Posledice

Manj kot dve uri kasneje so se začeli nalagati na kamione poslednje domobrance. Njihovo število: več kot 1000. Njihov cilj — morišča v Sloveniji. Vsi so bili mučeni tam, vsi pobiti.

Kar sami od sebe nikdar ne bi zmogli, da so slovenski revolucionarci s pomočjo balkanskih in zahodnih zaveznikov le dosegli: to, da uničijo do tedaj zmagujoče slovensko domobranstvo.

Organizirano slovensko komunistično zverinstvo pa je pred zgodovino v imenu osvobojenja neizbrisno dokazalo svoj pravi „obraz“.

Dandanes

Človek se včasih vprašuje, ali je „Osvobodilna“ fronta zares uspela v četrti točki svojega programa, da mora izpremeniti značaj slovenskega naroda. Saj smo Slovenci danes edinstveni narod na vsem svetu, kjer si general-major Ivan Maček lahko mirno privoščiti javno priznanje, da je ukazal pomoriti na tisoče podarjenih mu ujetnikov Slovencev povrh, pa se v Sloveniji nad tem nihče ne zdrzne. To je že nekaj samoposobi razumljivega. Slovenci smo postali Kajnov rod.

Poleg vsega pa daje Maček še razumeti, da je bil pokol domobrancev tako načrtovano zverinski, da je moral poseči vmes sam Tito, da so

slovenski klavci pustili pri življenju vsaj nekaj domobraskih mladostnikov.

Ivan Maček je po merilih svetovne kulturne javnosti odvraten vojni zločinec, v bahavo „kulturni“ Sloveniji pa je proslavljen kot narodni heroj. Čemu torej pritožbe nad južnjaki. Kam pa spada tak narod brez hrbtnice, če ne na Balkan z njegovimi čelekulami. Pa še Balkan se lahko čuti užljenega, saj je Čele-Kula (velik nagrobni spomenik zgrajen iz martvaških glav tuških žrtev) vsakemu dostopna, slovenska masovna grobišča pa so prikrita s preprogo uradne nepristopnosti, ki hoče na ta način zakriti svojo dedno obremenjenost celo pred lastnimi, Kajnovimi sinovi. Rdeči Khmer utegne biti edina primerna družba.

„Kulturnost“ je postala tisti pesek, v katerega vtikujejo glavo kajnovski sinovi in si domišljajo, da bodo z njo oživljali slovensko narodno zavest. Nočejo videti, da mladina na zamejskem Koroškem in Primorskem prav zaradi take kulturnosti vedno bolj obrača slovenstvu hrbet, ne vidijo družin, tudi v tujini, s številnimi otroki, katerih oče in mati oba rojena in šolana v Sloveniji, govorita s svojimi otroki v tujem jeziku, da bi bili otroci varni pred vsiljivim „osvobodilno“ kulturnim slovenstvom. Oh „Slovenija, moja dežela“ — „na sončni strani Alp“, kjer pa morišča in grobišča niso turistične točke, kot sta to, recimo Dachau ali Auschwitz. Kadar obiščeš Slovenijo ne sprašuj zanje na turističnem uradu tudi pri odboru za človekove pravice ne. Morda jih usoda hrani za to, da jih bodo zastali južnjaki kdaj odkrivali v brk in posmeh prefinjene slovenske kulturnosti, kot so svojčas nacisti odkrili komunistični Katyn.

Kaj bi danes zapisal Janez Vajkard Valzazor v svoji „Die Ehre des Herzogtums Krain?“ — „Slava Vojvodine Kranjske“?

Ob takih razmišljanjih mi postanejo spomini na moj 31. maj v Vetrinju dvojno bridki.

Marko Kremžar

MIMO DNEVNIH NOVIC . . .

Svobodna Slovenija, Bs. Aires 5. I. 1989

..., ki nam jih oznanjajo časopisi pod velikimi naslovi ter berejo radijski in televizijski poročevalci je prav da se od časa do časa spomnimo: kdo smo in kaj hočemo. Brez odgovora na te dve osnovni vprašanji postanejo tudi pretresljive dnevne novice le čutni dražljaji in ne več podatki, po katerih naj smiselno usmerjamo svoje odločitve.

Ob preobilici vesti, ki poročajo, kaj se je zgodilo, pa ne dopuščajo časa, da bi se človek vprašal po vzrokih, lahko postanemo kljub dolgemu življenju muhe enodnevnice. Priženjamo živeti brez spomina, nezmožni

presojanja in brez jasne smeri. Kaj lahko se nam zgodi kot človeku, ki skrbno opazuje sveže poganjke na najnižji veji, pa pri tem ne vidi razsežnosti drevesa, kaj šele gozda. Kadar pa nimamo pred očmi vse gozdne pokrajine, se v njej izgubimo.

Podobno nas hlastanje za zadnjimi novicami privede do tega, da sredi zanimivega vrvenja, ki ga mnogi zamenjujejo z življenjem, zaidemo in se izgubimo. V tem primeru lahko rečemo, da izraz „izgubiti se“ pomeni dobesedno izgubiti samega sebe, to je izgubiti svojo identiteto.

Ni tedaj odveč, če si ponavljamo nekatere smernice, ki so prav zaradi svoje osnovnosti potrebne za razumevanje sveta, in kar je še važnejše, za razumevanje nas samih. V nekaj vrsticah jih ni mogoče izčrpati, le opozorimo lahko nanje.

Živimo v svobodnem svetu, a smo v bistvu še vedno rod beguncev. Ni smo zapustili domovine po lastni želji. Zaradi svojega prepričanja smo reševali življenje v tujino. Usoda dvanajstih tisočev je dokaz, da naš beg pred komunisti ni bil posledica kake „psihoze“.

Isti režim, ki je vzrok našega begunstva, danes dovoli, da se večina lahko vrača v domovino in celo zasliševanja notranje uprave so navadno bolj civilizirana kot nekoč. Vendar kdo daje tem ljudem pravico zasliševati, dovoljevati ali prepovedati? Nobene pravice nimajo. Imajo le moč. Imajo moč nad rojaki doma, kolikor so jih ustrahovali s pomočjo policijskega in gospodarskega pritiska. Nad nami pa imajo le toliko moči, kolikor jim jo damo sami.

V svetu živimo že desetletja, oprti na krščansko vero, na zgled prednikov, na svoje poslanstvo, na žrtev junakov in mučencev, kot svoboden ud nesvobodnega naroda. Zahtevni smo do sebe, ker vemo, da vodi pot nezahtevnosti le navzdol. Zato vzgajamo tudi svoje otroke v duhu odpovedi in odgovornosti. Priče smo bili, kako so nekatere skupnosti v istem obdobju opešale, ker niso bile do sebe dovolj zahtevne; pričakovale ter sprejemale so pomoč od režima, ki nima lastne življenjske sile in se zato vedno zno-va poslužuje globoko zakoreninjenih narodnih čustev. Po vsem, kar smo doživeli, moramo biti kljub slabostim previdnejši in modrejši. Lahkomi-selnost bi pomenila tudi v našem primeru narodno smrt.

Za nas je vera sveta stvar in narodnost objektivna vrednota. Prejeli smo ju kot dar brez osebne zasluge, a to ne zmanjša odgovornosti, ki so s temi in drugimi darovi povezane. Dolžni smo jih gojiti in s hvaležnostjo posredovati. Moramo rasti, a le v svojo lastno korist. Bivanje v svetu nam nudi prostost v dobi, ko je večina naroda ne uživa. Ali ni naravno, da smo tedaj v svetu glasniki slovenskih teženj, da smo opora svobodoljubnim rojakom, ki se v domovini trudijo za človeka vredno življenje, da smo ne-podkupljiva vest onim, katerih odločitev v SRS zadevajo usodo vsega na-roda, da smo skozi nepretrgano vrsto let nosilci narodove demokratične

tradicije in varuhi tistega dela zgodovinske resnice, ki je v domovini prepovedana?

Nismo pripravljeni obračati plašča po vetru. Čeprav bi nas isti sistem, ki nam je pred desetletji ogrožal življenje in nas hotel kasneje strahovati, danes rad pridobil za svojo verzijo narodne sloge, bodisi s pomočjo narodnih gesel bodisi s podporami vseh vrst, vemo, da človekova svoboda ni deljiva. Delna svoboda je delna nesvoboda.

Kljub temu, da se zavedamo kritičnosti obdobja, ki ga kot narod so doživljamo, ne smemo biti lahkoverni. Videti hočemo, kdaj bodo oni, ki so sistematično uporabljali povsod po svetu laž in prisilo kot sredstvo za doseg in ohranjanje absolutne oblasti, v resnici pričeli odstopati od svojega totalitarnega modela. Prav dobro pa se zavedamo, da čas teče in da nam trdovratnost režima lahko zapravi priložnost za slovensko vključitev v družbo svobodnih evropskih narodov.

Priče smo komunističnega poloma v Sloveniji in drugod po svetu. V obdobju, ko se zde te vrste totalitarizmi manj grozeči, ker ne morejo več prikrivati svoje praznine, pa tudi ker jih ponekod lepšajo propagadni aparati ne le vzhoda marveč tudi zahoda, se včasih lahko prikrade dvom: ali bi se morali mi v čem spremeniti, zdaj ko propada komunistični sistem, proti kateremu smo se borili in o katerega škodljivosti smo bili in smo prepričani? Vendar sistem ne zasluži usmiljenja; ker ne spoštuje človeka nosi v sebi od vseh početkov kal razkroja. Ne škodoželjnost, zdrava pamet nam narekuje, da se držimo čim dalj od potapljajoče se ladje, če hočemo resnično pomagati rojakom, žrtvam pošastnega brodoloma, ki lahko traja še leta. Prav pa je, da smo naklonjeni in odprti od vseh, ki razočarani zapuščajo komunistično utopijo ter s spoštovanjem do drugače mislečih rojakov iščejo pot v smeri resnične demokracije.

Totalitarizem, ki je hotel uničiti vse duhovne in narodne vrednote, se skuša zdaj reševati pred propadom z gesli duhovne svobode in narodnih koristi, čeprav je v dejanjih daleč od tega, kar oznanja. Po desetletni izkušnji mu večina rojakov v domovini ne verjame več. In mi? Čeprav si želimo, da bi bilo v našem narodu kmalu konec nespravljivih nasprotij, moramo vztrajati, ker vemo, da kot vsak totalitarizem tudi ta, ki vlada nad našo domovino, ni manj nevaren, kadar po sili razmer nadomešča strahovanje s korupcijo.

Dokler je v neki državi oblast skrbno varovan monopol komunistične partije, toliko časa ni verjeti njihovim obljubam o demokratizaciji. V sistemih, kjer ni nobene moralne vsebine, obljube nimajo vrednosti. Spremembe je mogoče izkazati le z dejanji.

Nekateri slovenski komunisti bi se radi prikazali ljudstvu kot nekake žrtve jugoslovanske partije. Takih trditev ni jemati resno. V Sloveniji je pričela državljansko vojno KPS in slovenski komunisti so bili med revolucijo in po njej po lastni iniciativi dosledni likvidatorji svojih realnih in potencialnih nasprotnikov. OF je bila taktični izum slovenskih komuni-

stov, pa tudi jugoslovanska „samoupravnost“ nosi slovenski pečat ter nas je zato lahko sram, da je iz našega naroda zrasel tako površen „konstrukt“. Zveza komunistov Sloveije, ki je le preimenovana KPS, je tudi danes edina odgovorna za položaj v Sloveniji, pa čeprav še tako vneto kaže s prstom proti vzhodu.

Izjave vrhovnih predstavnikov slovenske socialistične republike, ki obljublajo demokratizacijo in tržno gospodarstvo, pa ne store ničesar, kakor da bi se morali boriti s kako opozicijo, bi bile smešne, če ne bi ljudje nanje nasedali. Malokdo se vpraša, kaj pomenijo take neodgovorne izjave; ali zgovorni oblastniki nimajo dovolj moči da bi storili po svoji volji, ali pa niso zadosti demokratični, da bi odločitve prepustili ljudstvu?

Če ne morejo delovati zaradi nekake notranje opozicije, potem v resnici vlada ta nevidna opozicija v partiji in so vidni oblastniki le lutke. Čemu naj bi bili deležni naših simpatij? Gre pač za oportuniste, ki branijo s privilegiranih položajev le svoje koristi.

Res, sedanja generacija komunistov ne verjame več v Marxa. Vendar dokler vladata, kakor da bi marksistične trditve držale, se položaj v praksi ni spremenil. Že zdavnaj so se odpovedali Stalinu, ki naj bi bil kriv vsega hudega. Vendar ali so popravili krivice, ki so jih storili v njegovem imenu? S stalinističnimi metodami so si priborili oblast, ki jo hočejo ohraniti v nedogled, če treba z novimi metodam. Ker pa smo že dolgo nasprotniki komunističnega družbenega nauka in sistema, nas njihovo spreminjanje metod ne bi smelo preveč ganiti.

Taktiki zavračanja krivde na некоč „nezmotljive“ vodnike revolucije je po vsem komunističnem svetu enaka. Ljudje naj bi mislili, da je bil slab Stalin, ali Hruščov, ali Brežnjev, ali Tito, ali Kardelj, ali kdorkoli, ne pa partija s svojo ideologijo, od katere prerokov skušajo reševati vsaj Lenina. Tudi med Slovenci bi se verjetno iz komodnosti še vedno nekateri zadovoljili s kakim grešnim kozlom pa reševati sistem, ki naj bi potreboval po njihovem mnenju le malo „humanistične kozmetike“. Mi nismo pripravljene sprejemati osnovnih zmot in socialne gnilobe, ki se je nabirala v komunistični družbeni upravi, pa čeprav jo poškrope z vsemi dišavami humanizma. Za kristjana pa pomeni iskati si prostor v krivičnem, dekadentnem, preživelem in nenaravnem sistemu več kot naivnost. To je nemoralno. Zlo je namreč v bistvu tega družbenega umotvora in ne le v sredstvih, katere uporablja.

Smo del slovenskega naroda, ki živi v političnem eksilu in ki ni nikdar klonil pred komunističnim režimom. Ko bodo zanamci gledali na ta del narodove zgodovine, bodo lahko s ponosom ugotovili, da je del Slovencev v letih preskušnje ohranil notranjo in zunanjo svobodo, četudi za ceno velikih žrtev. Zavržena je pravljica o hlapcih in sužnjih. Slovenci smo narod svobodnjakov.

Ne bomo presojali zadržanja posameznih rojakov, ki še niso odvrgli „rdeče knjižice“ ali ki sodelujejo s totalitarnim režimom in njegovimi

predstavniki. Naj opravijo s svojo vestjo. Vendar po štiridesetih letih idealizma ne bomo pustili, da bi nam solili pamet oportunisti, pa čeprav govore brezhibno slovenščino.

V Sloveniji žive tisoči skritih junakov, prepričanih demokratov in zvestih narodnjakov. Ko bodo ti svobodni, ko bodo lahko brez strahu po vsej Sloveniji uveljavljali svoje prepričanje, ko se bo vsak rojak zavedal, da ne potrebuje več dovoljenja za poglobljanje v narodovo zgodovino in za odkrito javno delovanje, ker je to njegova pravica, ko bo slovenski zakon enako in dosledno ščitil pravice vseh državljanov in ko bodo vsi zgodovinski in kulturni sadovi emigracije na razpolago slovenskemu ljudstvu, tedaj bomo mi odrešeni trde tlake na ledini slovenskega političnega zdomstva. Ne prej!

Vodniki slovenske partije se verjetno spominjajo Trockijeve trditve, da je revolucija „udarec s pestjo v obraz paralitika“. Trocki se je v marsičem zmotil, a revolucijo je poznal.

Danes so izraziti paralitiki v slovenskem narodu prav komunisti. Parizjo naj, kajti ljudstvo so skozi pol stoletja učili dvigati pest. Mi zdomeci ne želimo nasilnih pretresov v Sloveniji, ker visoko cenimo življenje. Vendar če komunistično vodstvo ne najde hitro primernega načina, kako preiti v resnično demokracijo, naj se ne čudijo, če bodo začutili na lastnem obrazu Trockijevo napoved..

Lahko se tedaj zgodi, da bodo proti svoji volji postali dnevna novica svetovnega tiska..

Spomenka Hribar

KRIVDA IN GREH

Narodna sprava

Prvo dejanje narodne sprave je priznanje te krivde, te naše velike krivde. „Brez tega dejanja Slovenci ne bomo nikoli stopili v čisto in jasno prihodnost,“ pravi Kocbek Pahorju.

To bi bil prvi korak k narodni spravi v najbolj polnem smislu besede. Ne — k spravi z belogardizmom kot takim, temveč k spravi med ljudmi kot ljudmi. „Prav tragika bo povezala oba in ju človeško približala.“ (83) Ne le ateista in teista, temveč oba dela, vse dele naroda. Takšna sprava pomeni spravo z našo človeškostjo, pomeni spremembo „narodnostne človečnosti“. (84) Ne le tisti, ki je bil na Rogu ubit in je prej ubijal, tudi tisti, ki jih je dal pobiti in tisti, ki jih je pobijal, je moj bližnjik.

(83) Listina, str. 521.

(84) Listina, str. 184.

Kaj je torej narodna sprava? Je kohezija vseh narodnih sil, vseh ustvarjalnih sil v narodu, kohezija, ki se more kazati le v „priznanju nazor-skega pluralizma, usmerjenega v enotno slovensko bit.“ (85) Takšna kohezija je edina alternativa „smrtno nevarni družbeni diferenciaciji“ — pa najsi bi leta temeljila v katerikoli že ideologiji. V s a k (ideološki) ekskluzivizem je smrtno nevaren.

Takšna kohezija vseh narodovih sil je še neizpolnjena dolžnost revolucije, meni Kocbek. V *Predgovoru* k ponatisu *Tovarišije* pravi, da „bi rad pozval vse slovenske ljudi, predvsem komuniste in kristjane, da tiste neizpolnjene dolžnosti ne vidijo le v tako imenovanih reformah v tem ali onem območju, temveč v celostni precenitvi našega položaja, v koheziji vseh narodovih sil in v razvitku pravih medčloveških odnosov“. Ne gre le za revolucioniranje kot tako ali za reformiranje kot tako, „kajti narodnostne človečnosti ne more niti nadomestiti univerzalni duh religije niti je ne more odpraviti socializacija produkcijskih sredstev,“ kar pomeni: ne gre ne za standard ne zgolj za stabilizacijo, temveč za to, kako smo kot ljudje „znatraj“ narodnostne človečnosti. Gre za naš človeški habitus. „Organizirana pravica ni dovolj, potrebna je dejavna ljubezen do bližnjega, edino ta lahko ustvari medčloveško zaupanje.“ (87) Medčloveško zaupanje in — dopuščanje.

Potemtakem gre za celostno precenitev našega položaja: kje smo? Kako smo? Kako bomo jutri? Koliko je odgovorov! Koliko je iskanj! Koliko je poti!

Šele ko so ustvarjalnosti odprte vse poti, je tudi zares odprta pot v prihodnost.

V prihodnost kot mogočnost novih ali drugačnih začetkov, novih iskanj in drugih ali drugačnih ustvarjalnih poti. Ustvarjalnih poti, katerih „vrednost“ se ne bo merila po nekakšnih vnaprej danih ideoloških kriterijih, ki bi samoumevno oklicevali za sovražnika nekoga samo zato, ker je v svojem iskanju našel odgovor, ki se pač ne ujema z vnaprej znanim in samozvanim „dognanjem“ Resnice. Ustvarjalnosti niso in ne morejo biti odprte poti tam, kjer nad njo bdi Objektivna Resnica, si sproti določa, kaj je res in kaj ni res, kaj je (objektivno) dobro in kaj ni dobro, kaj je subjektivno in kaj je objektivno, skratka, kaj je kaj. Kaj je (življenja) vredno in kaj je (življenja) ne-vredno. Kjer se šari in grozi z abstrakcijami kakor so koristi družbe, zgodovina; z oblastjo, ki je sama na sebi in po sebi čista pozitivnost; z revolucijo, ki je a priori pozitivna in brezmadežna in zato brezprizivni kriterij vsega iskanja in nehanja — tam se ustvarjalnost slabo piše. Še več, Kocbek je bil prepričan, da je to znak nove nečlovečnosti: „In že dejstvo, da bi ga nova družba ovirala pri tem, bi pričalo o novi nečlovečnosti v novi družbi, kajti nečloveški je sleherni sistem, ki zanika problematiko, stvariteljski nemir in iskanje in ki mu je duhovna bojevitost sum-

(85) Listina, str. 415.

(86) Listina, str. 184.

(87) Listina, str. 196.

ljiva in nevarna.“ (88) Odprte poti vsej narodovi ustvarjalnosti in ne zame-
tavanje katere koli na osnovi kakršne koli ideološke pravovernosti — to je
edina alternativa Resnici in njenemu nihilizmu, katerega nujna posledica je
„subjektivna diktatura“. (89) In katerega prav tako nujna posledica je
zametavanje velikih ustvarjalnih sil na osnovi ideološke pravovernosti in
ozkosti, ki se je že za časa narodnoosvobodilnega boja izkazala „za preostro
merilo“, še toliko bolj pa velja, da si nikakor „ne smemo po vojni iskati
svojega družbenega nasprotnika v lastnem narodu, ker si bomo na tak na-
čin brez potrebe otežili svojo človeško osvoboditev“. (90) Otežili in zaničevali,
ne pa spodbujali!

Kocbek, ta veliki sanjač, je bil prepričan, da „nam ni potreben avto-
ritarni, temveč demokratični komunizem“ (91) to pa ne nazadnje pomeni:
„Družba poslej ne sme biti več nedotakljiva, nikoli več se ne sme maščē-
vati nad človekom, ki odkrije njeno slabost.“ (92)

Ustvarjalnost je za Kocbeka sinonim za osvobojenost, zato si krčē-
vito zapisuje: „če po vojni ne bomo zbudili v ljudstvu stvariteljskega raz-
položenja, potem je vse zaman, zaman je neznansko trpljenje vseh dni, zam-
zan je trpljenje ustreljenih, zadavljenih, zasramovanih, obešenih, posiljenih
in pohabljenih, zaman vsi naporu duha in telesa, zaman vse tveganje in pre-
bujanje sil, zaman mobilizacija ljudstva in organizacija življenja, zaman vsa
vera, upanje in ljubezen.“ (93) In če pregledam svoje lastno življenje, si
moram pošteno priznati, da vse to ni bilo zaman — če naj to pomeni, da
so se uresničile mnoge sanje, zavoljo katerih so vse te žrtve bile. Gotovo je
res, da se je naše povojno življenje izkazovalo tudi „kot vrsta izgubljenih
stvariteljskih prilik“, (94) vendar pa je nam, ki imamo srečo, da uživamo
sadove vsega tega trpljenja, trpljenje naših očetov in bratov prej opomin, da
bi izgubljenih stvariteljskih prilik ne bilo več in preveč, kakor pa očitek, da
so takšne izgubljene prilike bile. Bile so. To je res. Pa tudi to je res, da se
je ustvarjalnost naših narodov po vojni razvila do neslutene mere. Pa tudi
to je res, da je to ustvarjalnost z ene strani vzpodbujala IN z druge omeje-
vala prav na pedestal Resnice postavljena ideologija (našega) razvoja.

Zato, kakor je nujno in pošteno priznati vse srečne dosežke naše po-
vojne graditve, pa je prav tako nujno in zavezujoče, da ne izgubimo spred
oči možnosti, da se mnoge te pridobitve morejo pogrezni tako rekoč čez
noč v nič, če ne bo „totalitarna skušnjava premagana“, (95) t. j. če bi se
omejevanje ustvarjalnosti na ideološki osnovi podaljšalo v „smrtno nevarno
družbeno diferenciacijo“, kajti potem bi bilo res vse zaman! Zaman bi bila

(88) Listina, str. 360.

(89) Listina, str. 69.

(90) Listina, str. 163.

(91) Listina, str. 69.

(92) Listina, str. 192.

(93) Listina, str. 433.

(94) Tovarišija, Predgovor k ponatisu, Založba Obzorja, Maribor, 1967.

(95) Listina, str. 117.

Vsa naša in naših prednikov vera, upanje in ljubezen! Zato pa predvsem „ne smemo cepiti sil, ki jim je skupen cilj suvereno in socialistično slovenstvo“, (96) zakaj v si mi in vsak med nami gradi našo, „svojo podobo demokratičnega socializma“, (87) ne le nekateri, izvoljeni. Vsaka misel je premisleka vredna. Šele to priznanje odpre ustvarjalnosti prosta pota, sicer nam grozi nevarnost, da zapademo v novo ideološko ozkost, v nov klerikalizem, kajti „klerikalizem ni le konfesionalne narave“, (98) temveč je posledica „nerazčiščenega in nesproščene razmerja do življenja“. (99) Med nerazčiščena in nesproščena razmerja do življenja je nujno treba uvrstiti tudi nesproščenost do našega lastnega bratomornega greha, izvršenega na Rogu, in nesproščen odnos do naše lastne zgodovine sploh.

Spoštovanje smrti in spoštovanje svojih lastnih mrtvih, vseh mrtvih. je mogočost za preseženje nihilizma in možnosti za javljanje svetega med nami. Ta „pozabe polni spomin“ (100) nas bo šele situiral v našo lastno zgodovino kot naš domači, ne tuji dom.

Ni druge poti.

Kocbek je upal, tudi prepričan je bil, da se nam grozljivost narodove vojne skušnje kot taka, kot grozljivost, ki zavezuje, ne bo izmaknila izpred oči in iz srca: „Strahotna in veličastna izkušnja zadnjih let nas odpira za resnico življenja, saj jo doživljajo vsi Slovenci brez izjeme, partizani in domobranci, Slovenci kot nemški in italijanski vojaki, Slovenci po ječah in taboriščih, partizani kot borci, aktivisti in obveščevalci. Koliko drznih dejanj in napornih podjetij, koliko nadčloveških odločitev in nečloveških stopenj, koliko zadrževanj in tesnob, razkolov in slovesov, koliko aretacij, mučenj, in sodb, koliko počasnih umiranj in naglih nasilnih smrti, koliko tihega, neznanega trpljenja in brezprimernih junaštev, koliko solza in radosti, koliko upa in obupa, koliko blaznosti in jasnovidnosti!“ (101) Res, koliko trpljenja, koliko vsega! In kako malokdaj se temu trpljenju odkrijemo in skromno priklonimo, kako malokdaj nas najde in zadrži — četudi le za kratek hip — v pozornosti in hvaležni misli. Mar ni po tolikem času že čas, da damo vsemu temu trpljenju, trpljenju, ki ga je preživljal ves narod v območju vsega svojega telesa, spoštovanje in priznanje?

„Prej ali slej bomo morali izkazati spoštovanje tudi tistemu trpljenju, ki si ga je morala skoraj polovica mladih Slovencev proti svoji volji naložiti na rame in dušo. Krvaveli so od Narvika do afriških puščav, od Rokavskega preliva do Finske, Moskve in Povolžja.“ (102)

In tudi na Rogu!

Prej ali slej bo treba vzeti nase vse to trpljenje.

(96) Listina, str. 380.

(97) Tovarišija, str. 284.

(98) Tovarišija, str. 48.

(99) Prav tam.

(100) Tovarišija, str. 128.

(101) Listina, str. 325.

(102) Listina, str. 155.

In navsezadnje bo treba vzeti nase tudi trpljenje moža, ki je prvi pri nas spregovoril na tak način o narodni tragediji.

Ta zapis je odziv in skromna poklonitev temu možu, Edvardu Kocbeku, ki je pričeval o paradoksnih razklanosti zgodovinske in usodne resnice človeka. Ki je v svoji avtentični zavezanosti zgodovinskemu klicu naroda postal odprt za usodno nedoumljivost človekovega prebivanja. Ki se v svoji neomajni zvestobi **tovarišiji** in revoluciji nikoli ni istovetil z njeno ideologijo do te mere, da bi bil izgubil spoštovanje do človekove osebe, do „meja svetosti, ki jo nosi življenje slehernega človeškega bitja“. Ta odprtost za sveto samo je tista, ki je omogočila njemu in ki je omogočila nam, da zmoremo problematizirati pota in kriva pota revolucije, njeno svetost in prekletstvo, njeno tragičnost in veličino.

Tragičnost in veličino, ki zavezujeta v prihodnost.

Naj nazadnje povem, da sem se — tehtač med strahom in pogumom — zavestno odločila za takšno pisanje. Za takšno pisanje, ki se izrecno trudi ne skriti, temveč najti kar najustreznejše besede za stvar samo. V tem načinu pisanja ni le neki upor zoper sprenevedanje in iskanje besed, ki ravno prav skrijejo in ravno še dopustno odkrijejo stvar, o kateri je govor, temveč je tudi izrecni napor povedati stvar tako, da sama kot taka stopi pred nas v svoji grozljivosti in nas v njej zadrži, pre-vzame. Pobjo na Rogu bi bilo mogoče „lepo“ imenovati tudi drugače — vendar menim, da se ne moremo več delati, kakor da ga ni bilo. Zato mi je šlo izrecno za to, da stvar stvari primerno imenujemo in jo kot tako predstavim na videnje. Da bi nas našla kot naša narodna tragedija.

Ni mogoče brez natančnih besed najti sproščene razmerja do stvari, o kateri je govor. In šele stvar, ki je stvari primerno imenovana, stopi pred nas — in s tem šele tudi more oditi kot **zamolčana groza**.

Naj odide!

Seveda more tak način pisanja zbuditi hude odmeve v družbi, v kateri je „verbalni delikt“ večji greh, kakor pa je dejanje, ki ga opisuje. Ker se tudi more dogoditi, da ne bi imela možnosti za-govora, naj povem še enkrat, da dogodenega na Rogu ni mogoče zbrisati do te mere, da bi se zničilo, kakor da ga sploh nikoli ni bilo. To pa pomeni, da se bodo za meroj oglašali drugi „svobodni strelci“ in da — kar mene zadeva — samo sprejemam štafetno palico od Kocbeka in jo podajam naprej — komu? ne vem,

Kakor je nepreklicna smrt tako je nepreklicen in neizprosni pobjo, zločin na Rogu; odstal bo večno. Moremo le spremeniti naš odnos do nje-ga: ali še nadalje kažemo tej grozi hrbet in ostajamo tako nezaščiteni vnaprej — ali pa ji pogledamo pogumno v oči in iščemo drugih in drugač-nih poti.

Ali preprosto: dejstva ni mogoče spraviti s sveta, mogoče ga je le drugače interpretirati (pa tudi interpretacija ne more zbrisati dejanja

samega). Moja interpretacija je pač le ena, osebna seveda, ali če hočete subjektivna, objektivne nimam v zakupu. Kam pelje negiranje subjektivne resnice, je pokazal Kocbek sam. Vsa njegova dejavnost je utemeljena na naslednjem spoznanju: „Spoznal sem, da potvarjam resničnost, če si ne ustvarjam lastnih odgovorov.“ (103) Torej ne, da bi bil svet brez mojih subjektivnih odgovorov le drugačen, temveč gre prav za potvorbo resničnosti, če si človek ne išče svojih lastnih odgovorov.

Brez moje osebne resnice svet ne bi bil enak.

Se motim? Ne vem — in ta „ne vem“ jemljem nase kot mojo lastno odgovornost zanj. To je blažena krivda, o kateri govori Kocbek s takšnim prepričanjem. Blažena krivda, ki je posameznikov dar drugemu, bližnjiku.

Tako ustvarjamo ta naš čudoviti svet.

(K o n e c)

(103) Listina, str. 18.

ZA ZGODOVINO

Notranjec

ŠE EN POPRAVEK

Komunistični zgodovinarji so po vojni pripisali protikomunističnim enotam in posameznikom celo vrsto grehov in zločinov. Posebej morda velja to za četniške odrede. S temi slovenski partizani med vojno niso imeli dosti spopadov, toda, kot je eden njihovih voditeljev izjavil na Grčaričah „en plavogardist nam politično bolj škoduje kot deset belih“.

S politično škodo, ki jim jo je povzročila „plava garda“, so komunistični agenti seveda opravili na forumih, kjer se je ta škoda najbolj izkazovala: v Londonu. Rezultata teh njihovih prizadevanj ni treba omenjati. Škodo, prizadejano „na terenu“, pa so skušali popraviti s povojnimi publikacijami in procesi še posebej pa seveda z znanim „kočevskim procesom“.

Tako je „zgodovinar“ Mikuž pisal o četniških odredih, da so se več ali manj brez cilja „klatili“ po slovenski deželi, Jože Vidic pa jim je pripisal odgovornost za vsa dela in nedela takoimenovane „črne roke“, fantóma, za katerega še danes nihče ne ve, če je sploh obstajal, odnosno ga je mogoče razložiti z akcijami „na lastno pest“ ki pa jih je mogel opravljati eden kot drugi.

Na enem zadnjih procesov proti „vojnim zločincem“, aprila leta 1948, pa je prišlo na dan tudi vprašanje odnosa med četniki in zavezniki in posebej še vprašanje zavezniških letalcev, ki so jih Nemci januarja leta 1945 zajeli na Selah nad Podlipoglavom. Na tem procesu se je zagovarjal podpolkovnik Mirko Bitenc, nekdanji četniški poveljnik „Vzhodne Slovenije“, čeprav je bil med četniki najbrž najslabše poznan komandant.

Vidic, avtor že poznane knjige „Po sledovih črne roke“, navaja na strani 229 odstavek, ki je predstavljen kot izvleček iz uradnega zapisnika procesa proti Bitencu:

Tožilec Bitencu: „Ali veste, kdo je Janez Marn, s katerim ste sodelovali? So vam znani njegovi zločini, ki jih je zagrešil, ko je bil pod vašim poveljstvom? Vam je znano, da je Janez Marn kot poveljnik Dolenjskega četniškega odreda prodal 17 letalcev Nemcem za nagrado v znesku 20.000 DM? ALI VESTE, DA SO NEMCI POSTRELILI VSEH SEDEM. NAJST LETALCEV? (podčrtal pisec). Odgovorite ali je bil Marn pod vašim poveljstvom in če ste soodgovorni za ta zločin?“

Bitenc je povesil glavo in šepetaje izustil: „Da.“

Vidic torej citira uradni zapisnik s procesa aprila 1948, v katerem naj bi podpolkovnik Bitenc potrdil:

- 1) da je bil Marnov odred pod njegovim (Bitenčevim) poveljstvom;
- 2) da je Marn Nemcem prodal 17 zavezniških letalcev za vsoto 20.000 RM;
- 3) da so Nemci vse te letalce po izročitvi postrelili.

V vojnem razporedu takoimenovane Jugoslovanske vojske v domovini je v Sloveniji delovala slovenska „armija“ te vojske. Nekako po 1. januarju leta 1944 je bil njen poveljnik polkovnik, kasneje general Ivan Prezelj-Andrej. Operativno je bila Slovenija razdeljena na dve coni: Vzhodno in Zahodno; meja med obema je najbrž potekala skozi Ljubljano, kar je pomenilo, da sta na zahodni strani delovala Notranjski in Primorski odred, na vzhodni pa Gorenjski, Dolenjski in štajerski.

Poveljnik zahodne Slovenije je bil Kordunaš, major Savo Duduković, poveljnik vzhodne pa Mirko Bitenc. Toda medtem, ko se je Duduković vsaj od avgusta 44 pa do kraja zadrževal v svoji „komandi“, bi tega ne mogli reči za Bitenca (ki je bil obenem tudi poveljnik Slovenske legije). Bil pa je na terenu v času akcije Dolenjskega in Gorenjskega odreda pri Lahovčah na Gorenjskem. Ena posledica te akcije je bila v tem, da se je Gorenjski odred v resnici razšel in so fantje vstopili v gorenjske domobranke postojanke.

Dolenjski odred Janeza Marna se je po tej akciji vrnil na Dolenjsko in je bila to najbrž tudi edina akcija, v kateri je Marn priznal neko „komando“ nad seboj. Pri vseh ostalih odločitvah je ravnal po lastni glavi in Bitenc najbrž ni imel nobenega vpliva nanj; kaj šele avtoritete.

S tretjim odredom Vzhodne Slovenije pa je imel Bitenc najbrž še slabše stike. To je bil Melaherjev štajerski odred (menda je bil uradno označevan za „Gorsko brigado“) ki je bil že zaradi zemljepisnih razmer in oddaljenosti praktično izoliran in brez resničnih vsakodnevnih stikov s poveljstvom kaj šele z ostalimi odredi, katerim se je v resnici pridružil šele v Forliju v severni Italiji, torej, ko je bilo vsega konec.

Bitenc je bil v bistvu general brez vojske, če izvzamemo moštvo, ki je bilo v Slovenski legiji, a ni bilo na terenu.

Trditve, da je Marn prodal zavezniške letalce Nemcem, danes najbrž ne bo več mogoče ne dokazati, ne zavriniti, razen, če bo nekdo pri brskanju po nemških arhivih prišel do dokumentov, ki se nanašajo na to. Pisati o tem, kot to dela Vidic, ali bolje — vnašati to v uradne zapisnike, pa ni v skladu z ustaljeno sodno prakso. Res pa je, da so se od vsega začetka vsiljevali dvomi in pomisleki o Marnovi vlogi pri tej stvari.

Toda, tudi to je le drugotnega pomena. Državni tožilec je namreč na procesu aprila 1948 Bitencu očital soodgovornost ne le za izročitev letalcev Nemcem, temveč tudi za dejstvo, da so Nemci vse te letalce **POSTRELILI**. To pa je navadna laž.

Tu bi prav za prav lahko zaključili celotno pripovedovanje. Eden od teh letalcev, namreč captain Maurice Brash USAAF je kakšno leto PO vojni s posebnim affidavitom potrdil, da so ga slovenski domobranci rešili iz gorečega letala, ki je strmoglavilo nekje pri Zalogu, da ga je potem dr. Meršol skrivaj oskrboval z zdravniško nego in, kar sledi iz vsega tega, da je vojno **PREŽIVEL** in da ga niso Nemci ustrelili.

Toda s tem smo zgodbo nekoliko prehiteli.

Že poleti 1944, se pravi julija, so bili v Notranjskem četniškem odred trije „zavezniki“. Prvi je bil že priletel možak, doma nekje iz države Wisconsin, ki je za silo lomil tudi nemščino in se ga je zaradi njegove izredne prikupnosti kaj kmalu prijelo ime „Stric“. Drugi je bil mlad fant, pegastega obraza, doma nekje iz Alabame, ime pa mu je bilo Bob. In tretji je bil Charlie Taylor; ta pa je bil Novozelanec in profesor po poklicu. Bob in Charlie sta nekje v Sloveniji ali na Koroškem ušla s transporta vojnih ujetnikov in našla pot v Notranjski četniški odred.

Sredi decembra se je Notranjski odred premaknil na Dolenjsko. Premik je bil izvršen iz praktičnih razlogov: na Notranjskem, vsaj na področju, kjer se je odred zadrževal, ni vasi v pravem pomenu besede, ali pa so le večje vasi, kjer so bile po večini nastanjene domobranske postojanke. Dolenjska pa je bila polna manjših, zakotnih vasi, kjer se je lahko zadrževala tudi večja skupina ljudi, breme za njeno vzdrževanje pa je bilo lahko porazdeljeno na več gospodarjev, ne le na eno samo, kot je bil dostikrat slučaj na Notranjskem, kjer ne manjka samotnih kmetij.

Z Notranjskim odredom se je premaknil tudi Primorski in po celonočnem maršu preko Ljubljanskega barja so se Notranjci namestili v Leskovcu tik ob nemški demarkacijski črti, Primorci pa na Blečjem vrhu, nekako na pol pota med Leskovcem in Polico. Tu ali pa v neposredni okolici Police pa se je tisti čas zadrževal tudi Marnov Dolenjski odred.

Zamišljeno je bilo, da bodo odredi na tem področju prezimili, s pomladjo pa spet odšli na svoja prvotna področja. Do tega pa ni prišlo: na sveti večer, ali bolje popoldne, okrog ene pred svetim večerom, se je na nebu pojavilo ameriško letalo, ki je očitno imelo težave; in res je naenkrat odskočila iz njega celotna posadka. Do večera so četniške in domobranske patrole našle vse do zadnjega in jih pripeljale na Leskovec. Dan

ali dva kasneje so ljubljanski domobranci pripeljali na Leskovec tudi že omenjenega kapitana Brasha, ki je srečno preživel in je samo njegov opečeni obraz še pričal, da je za njim resna kriza. Brash je bil tudi najvišji „po činu“ in je avtomatsko prevzel poveljstvo nad zavezniškim kontingentom v Notranjskem četniškem odredu. Najbrž že naslednji dan, vsekakor pa pred Silvestrovim, je bila potem formirana posebna „oficijska patrola“, ki je z vsemi letalci odšla v Temeniško dolino, da ugotovi, če bi tam moglo pristati ameriško letalo, ki bi zaveznike odpeljalo nazaj v Italijo. Notranjski odred je namreč imel radijsko zvezo z Mihajlovičevim štabom v Srbiji, ta pa z Britanci v Kairu ali morda v Bariju, in tako bi se dala ta akcija izvesti.

Do evakuacije pa ni prišlo, ker so Nemci v novoletni noči izvedli široko akcijo z namenom, da obkolijo četniške odrede in zajamejo ameriške letalce. Nemške kolone so proti Leskovcu prodirale iz Grosuplja, Litije, Višnje gore in št. Vida pri Stični. Notranjski odred na Leskovcu pa je bil pravočasno obveščen o nemški akciji ter se je kljub globokemu snegu, izmuznil z nemškega obroča; z njim pa tudi vsi zavezniški letalci.

Istočasno se je z Blečjega vrha umaknil tudi Primorski odred, ki pa se je po nerodnosti ali nepremišljenosti prekmalu na bazo in padel — v nemško past. Odred je zadnje tedne vojne prebil v ljubljanskih zaporih.

Notranjski odred pa se je takrat premaknil vse do Matene sredi barja, a se je po nekaj dneh vrnil nekam na področje okrog Stare vasi in Truščin in ni, kot so borci pričakovali, krenil preko barja nazaj na Notranjsko. Tiste dni je tudi bila napravljena odločitev, ki je potem vodila do dokončnega razpleta zadeve z zavezniškimi letalci.

Ker so po celotnem področju okrog Višnje gore še vedno križarile nemške edinice, ki so za vsako ceno hotele najti zavezniške letalce, in ker je bila takrat pač zima in je vsako premikanje pustilo za seboj dobre sledi, je poveljstvo odločilo, naj se Notranjski odred začasno razbije na manjše edinice, ki bi se samostojno gibale, obenem pa s svojimi sledmi zmešale nemške zasledovalce. Odločeno pa je tudi bilo, da naj se vsi zavezniški letalci v spremstvu manjše četniške patrole gibljejo ločeno od ostalih. Ta skupina torej je v noči od 20. na 21. januar 1945 prispela v vas Sela nad Podlipoglavom in se namenila, da tam prenoči. Ker je prispela sredi noči, je bilo po posvetovanju z letalci odločeno, da ne bodo postavili straže do jutra. Toda v zgodnjem jutru je njihovo sled odkrila nemška patrola, ki so jo spremljali psi. Nemci so vdrli v hišo in seveda povsem presenetili speče zaveznike in četnike. Nemško patrolo je spremljal nek domobranec, kot tolmač pa je služil Lado Miller, rojen v Domžalah iz precej dobro poznane družine, ki je bila svoje čase aktivna v raznih „klerikalnih“ organizacijah, ob razpadu pa takoj pokazala svoje pravo, Nemcem naklonjeno razpoloženje. (Po nepotrjenih poročilih naj bi bil Lado Miller po vojni obešen.)

Miller je Slovincem zabičal da je vsak odpor nesmiseln, (kar je

držalo; saj so bili vsi Nemci oboroženi z brzostrelkami) nato pa so razoroženo skupino odgnali v dolino, kjer so jo naložili na kamion, ki jih je odpeljal v Ljubljano v sodnijske zapore na Miklešičevi. Tu so bili letalci takoj izločeni in odpeljani. Slovenski četniki pa so bili do zadnjih dni vojne zaprti na sodnji, tik pred premikom četniških edinic na Primorsko pa izpuščeni na intervencijo srbskega četniškega poveljnika vojvode Djujića.

Kakšna je bila usoda letalcev? Če naj verjamemo „uradni“ ugotovitvi na procesu proti Bitencu tri leta kasneje, potem so jih Nemci nekje vse postrelili.

Toda že izjava kapetana Brasha bi zadostovala, da postavi to trditev na laž. Obstajajo pa še drugi dokazi: novembra leta 1986, tako piše nedeljski Tednik iz Ljubljane (4. januarja 1987), se je v Ljubljani pojavil ameriški profesor James Ashley z namenom, da poišče kraje, kjer je leta 1944 odskočil iz zadetega bombnika, in ljudi, ki so mu takrat pomagali. Kje točno je to bilo, ni vedel; vedel pa je za ime vasi, kjer se je zadrževal — Leskovec.

Tako torej se je eden od „postreljenih“ zavezniških letalcev, ki so jih rešili četniki, po več kot 40 letih, ŽIV vrnil v Slovenijo, da obišče kraje svoje medvojne epizode v Sloveniji.

Časnikarjem Nedeljskega dnevnika seveda ne moremo zameriti, da jim ob tem primeru ni prišlo na misel protislovje med obiskom prof. Ashleya in uradnim zapiskom procesa proti podpolkovniku Bitencu.

Toda tudi iz tega drobnega primera je dobro razvidno, kolikšna revizija moderne slovenske zgodovine bo potrebna, da bo slednjič izluščena resnica in popravljena krivica, ki so jo komunisti prizadeli svojim tedanjim nasprotnikom.

Začetek je že napravljen: mlada slovenska generacija podira en tabu za drugim, trga eno lažnjivo pregrinjalo za drugim in vsi, ki smo bili doslej prisiljeni k molku, smo lahko prepričani, da bo resnica slednjič zmagala in nas — osvobodila.

TEMA ZA RAZMISLJANJE:

Ko se tiranija zruši, ji ne smemo dati časa, da bi se dvignila.

Robespierre

Naš boj ni končan. — V Vetrinju se je pričela samo nova faza. — Ne popustiti! To smo dolžni spominu naših padlih herojev za Boga — Narod — Domovino. Bodimo trden zid, ob katerem se bodo razleteli vsi mehurji kratkopetih komunističnih laži, s katerimi lovijo lahkoverne kaline predvsem na zahodni zemeljski polobli! — Bodimo termiti, ki z drobnim, nenehnim delom v vsakem okolju razjedajo pošastno zgradbo komunistične prevare! — To pričakuje od nas tudi naš, narod, ki je narod prvoborcev za resnično svobodo človeštva! — Na delo torej, termiti svobodoljubnega človeštva!

45 LET POZNEJE!

Ko človek postaja starejši, se vedno pogosteje ustavlja v vsakdanjem hitenju — sam s svojo vestjo, ki mu je spovednik; ne toliko zaradi grehov, temveč zaradi človeške negotovosti, ob življenjskem zaslišanju samega sebe.

„Čez veliko sem te postavil in za vse boš nekoč odgovor dajal.“

Velik je bil tisti pretekli slovenski čas, kot ga je preroško napovedoval pokojni knezoškof Jeglič. Velik je bil ta čas in „čez veliko nas je postavil.“

Okupatorjevemu uničevanju naroda se je pridružila še KP. Edino še Boga je imel naš narod na svoji strani; Boga in slovensko mladino.

„Nekaj je treba ukreniti, sicer nas bodo pobili drugega za drugim!“

Postavili smo se v bran nasilniku, za slovenska življenja, imetja. Morali smo odločati med življenjem in smrtjo.

Nikoli si nismo želeli te odgovornosti, ne odločitve sodnika. Nikoli ni bilo želje v nas, zagrabititi za orožje proti nenapadalnemu bratu Slovincu!

V VSE TO NAS JE PRISILILA KOMUNISTIČNA PARTIJA SLOVENIJE!

Bili smo prostovoljci, za obrambo vsega našega, slovenskega, ne za vojno in uboje. Ta obramba pa je prešla v zasledovanje in napade — zaradi obrambe! Hoteli smo uničiti, ali vsaj potisniti globoko v gozdove ROPARSKE IN KRIMINALNE TOLPE partizanov, ki so prinašale v nočeh strah, grozo in kri v naše vasi. (Če bi tedaj partizani ne bili to, bi jim ves narod nudil zavetje in oporo!)

Ob letošnjem taborjenju v gorah, me je — ob večerni debati med drugim vprašal eden izmed abiturientov:

„Če bi bilo potrebno, bi šel še enkrat skozi vse to, kar si doživel?“

„Naravno, da bi šel če bi bilo potrebno. Žrtve za domovino nimajo meja.“ Veš, posebno mlad človek je idealist brez pridržkov. Nesreča je, da so politična vodstva hotela vsako zase idealizem mladine. Zasnova je bila za neko skupnost — Slovensko zavezo — toda praktično je vsako vodstvo delovalo v svojo smer, za dosego lastnega prestiža.“

Nekaj časa je fant molčal, kot, da bi hotel zajeti vso slovensko tragiko, potem pa je počasi, s poudarkom zlogoval:

„BILI STE ŽRTVE.“

Zazrl sem se v ogenj, ki je prasketal po nerodnih polenih in metal dolge sence v noč, ki je tako gosta pod Črnim jezerom.

„Bili smo žrtve.“ Popravil sem ogorek, ki se je zatrkljal k nogam, globoko zajel močno svežino gorskega diha in mu pogledal v oči.

„Bili smo žrtve eni in drugi. Žrtve sebične politike v času, ko bi se morale zdrave politične silnice **praktično** združiti v skupno akcijo proti sovražniku.“

„Posledice politične sebičnosti je narod drago plačeval med revolucijo. Živo pa smo občutili v dno duše razočarani — namesto v Palmanovi — v krvavih arenah Teharja, Škofje Loke, Št. Vida in Kočevskega Roga! — mi prodani — isto preživeli v Vetrinju in narod doma!“

ENI, pred 45 in več leti, DRUGI po 45 letih.

Razlika je v tem, da smo „eni“ izdajalci, zločinci, fašisti, „drugi“ pa so heroji in narodnoosvobodilna vojska. — Ni važno! — Ko bo narod svoboden bo dal oceno ENIM in DRUGIM!

Preteklega novembra so položili venec zunaj mestnega pokopališča Žale v Ljubljani, „Za vse žrtve stalinističnih zločinov in človeških zmot, katerih žrtve nimajo še priznanih grobov v Sloveniji!“

Vsekakor pozitiven — čeprav negotov korak — ob razpadanju tiranije.

„Sprava z mrtvimi,“ je imenovala Spomenka Hribar.

„Začetek konca državljanske vojne,“ je dejal napovedovalec.

NE ENO, NE DRUGO!

Kako je mogoče živemu se spraviti z mrtvim?

Državljsanska vojna pa bo končana, ko bo Slovenija svobodna.

Ko bodo žrtve komunističnih morij imele časten grob.

Ko bodo obsojeni VSI zločini in sojeni VSI zločinci.

Ko bojo poravnane vse krivice.

Ko bo pravici zadoščeno.

DO TEDAJ, DRAGI SOBORCI, PA JE NAŠE MESTO NA FRONTI
ZA SLOVENSKO SVOBODO!

ZA ZDSPB - TABOR

Ivan Korošec

ZAPISNIK LETNEGA OBČNEGA ZBORA TABOR, DSPB V CLEVELANDU,
7. JANUARJA 1989

Predsednik Milan Zajec začne občni zbor z molitvijo ob 7.30 zvečer v klubski sobi Slovenskega narodnega doma na Holmes Ave. Navzočih je 19 članov in odbornikov.

Predsednik prebere dnevni red občnega zbora, ki ga navzoči potrdijo. Za zapisnikarja je izvoljen V. Zadnikar.

Sledi branje zapisnika lanskega občnega zbora, ki ga navzoči odobre s sledečim popravkom izjave g. Mavsarja: v Tolstojev sklad je daroval

3.000 USA dol. DSPB Tabor in ne Zveza DSPB, kot je to zapisal g. Mavsar. Predsednik nadaljuje z branjem okrožnice Ivana Korošca iz Argentine, pozdravnega pisma zveznega predsednika Kolmana udeležencem občnega zbora in pisma zveznega organizacijskega tajnika Ivana Palčiča, ki je priložil tudi kopijo pisma Tolstoja iz Londona. V pismu, ki je priloženo temu zapisniku, Tolstoj poroča o poteku tožbe in potrebe po dodatni denarni pomoči.

Tajnik poroča o uspeših družabnih večerih, spominski proslavi, o nabirki za Tolstojev sklad in drugem poslovanju. Spomni se tudi smrti soustanovitelja in enega najbolj zaslužnih članov Tabora Ivana Hočevarja. Poročilo je priloženo zapisniku.

Blagajnik Filip Oreh poroča o finančnem poslovanju v preteklem letu. Poročilo je priloženo temu zapisniku.

Pismeno poročilo upravnika Tabora Jožeta Vrtačnika, ki se zaradi slabega zdravja ni mogel osebno udeležiti občnega zbora, navaja, da smo izgubili 4, dobili pa dva nova naročnika.

Predsednik Milan Zajec se v svojem poročilu dotakne vseh pomembnih prireditev in drugih uspešnih akcij v preteklem letu. Poudari predvsem pomembnost Tolstojevega procesa za našo stvar in poziva člane naj še nadalje podpirajo to akcijo, da bo v tem letu uspešno zaključena. Opozarja tudi, da je zbiranje zgodovinskega gradiva še vedno ena najbolj važnih nalog naše organizacije in se obrača na člane, da naj sodelujejo pri tem delu z objavljanjem svojih dopisov in spominov v Taboru. Poročilo je priloženo temu zapisniku.

V debati k poročilom pojasni tajnik, da socialni sklad v tem času podpira 16 članov, da pa imen ne bomo objavljali. Člani pa se o delovanju socialnega sklada lahko vsak čas informirajo.

Predsednik nadzornega odbora Milan Dolinar poroča, da je pregledal finančno poslovanje Tabora v preteklem letu. Ugotavlja, da se računi in blagajniške knjige ujemajo. Predlaga, da upravnemu odboru za vestno opravljeno delo občni zbor izglasuje razrešnico s pohvalo, kar navzoči soglasno potrdijo.

Volitve novega odbora. Občni zbor na predlog, naj sedanji odbor prevzame funkcije še za naslednje leto, potrdi, s pristankom vseh predlaganih, sledeči upravni odbor za leto 1989: Milan Zajec, predsednik; Jože Arko, podpredsednik; Milko Pust, tajnik; Filip Oreh, blagajnik. Odborniki: Jože Kristanc, Polde Zupančič, Lojze Petrič Milan Dular, Janez Skubic Jože Dovjak, Janez Znidaršič in Jože Boje.

V nadzorni odbor pa so izvoljeni: Milan Dolinar predsednik; Hinko Zupančič, odbornik; Vili Zadnikar, odbornik.

Predsednik se zahvali občnemu zboru za izkazano zaupanje in pozove vse člane, naj ostanejo zvesti idealom za katere so se borili.

Predsednik z molitvijo zaključí občni zbor ob 8.40 zvečer.

V. Zadnikar, zapisnikar

Poročilo predsednika Tabor DSPB-CLEVELAND

(7. januarja 1989)

Kot vsako leto, tako je tudi letos naša organizacija Tabor DSPB vršila svojo nalogo, ki je v skladu z našimi pravili. Podpiramo naše domobranske invalide in potrebne naše pomoči. Zaradi tega imamo dve družabni prireditvi v ta namen, s katerima si zagotovimo naš dohodek. Treba pa je priznati, da v ta domobranski invalidni fond tudi naši posamezniki darujejo lepe prispevke, kar lahko ugotovite sami, ko berete seznam darovalcev v naši reviji Tabor.

Spomnimo se vsako leto z našo spominsko proslavo na Orlovem vrhu slovenske Pristave, ki je v mesecu juniju, vseh slovenskih protikomunističnih žrtev, pomorjenih med komunistično revolucijo v Sloveniji, posebno pa vrnjenih po Angležih slovenskih domobrancev Titovim komunistom, katere so zverinsko pomorili v letu 1945. Tako bo tudi letos 3. nedelja v juniju v ta namen spominska proslava na Orlovem vrhu, na katero že vas danes opozarjam, da čim bolj sodelujete pri tem programu, važno pa je da se te proslave udeležite, ki je bolj pomembna, kot vsa druga praznovanja raznih zasebnih obletnic.

Nadalje naša organizacija skrbi za zbiranje arhiva komunistične revolucije v Sloveniji, da bo v zgodovini prikazana resnica, ne pa komunistična laž. Skrbimo, da bo naša revija Tabor bogato opremljena in napolnjena z dopisi in članki. Dejstvo je, da ima največ zaslug prav Tabor DSPB in naša revija Tabor, ko je z našimi izdajami knjig, kot Matice mrtvih, Bele knjige, domobranskih plošč, spominskih znamk in drugih izdaj protikomunističnega tiska pripravilo komunista Kocbeka, ki bi gotovo molčal, če bi mu mi ne pomolili pod nos te publikacije, in je tako končno spregovoril in odprl vrzel ter sprožil plaz, ki ga nikakor več ne morejo ustaviti doma v Sloveniji. Dejstvo je tudi to, da vse to kocbekovci izkoriščajo v svoje namene, ne v namene naše domobranske protikomunistične ideje; pa to ni važno, važno je to, da je resnica prišla na dan, da se razgalijo Titovi komunistični zločini, posebno zločin ki je zakrivil nad Slovenskimi domobranci leta 1945.

Važno je tudi gibanje Tolstojevega procesa. Stvar je treba vzeti resno; tudi nasprotniki Tolstojevih dokazov, objavljenih v njegovi knjigi *The Minister and the Massacres*, aktivno delajo, da bi Tolstojevi objavljeni zločini bili prikazani v drugačni luči, kot so se v resnici dogajali. Neki angleški časopis je priobčlil članek, ki pravi, da je neka parlamentarna komisija v Londonu ugotovila, da Macmillan ni bil ničesar kriv. To bodo gotovo uporabili na Tolstojevem procesu. Velik napredek pa je že v tem, da je zadnja leta sam Tolstoj odkril veliko dokumentov, ki bodo lahko zavrgli tudi te ugotovitve in trditve te komisije. Končno je važno to, da je Tolstoj dokazal, da so Angleži zagrešili zločin, ki mora priti pred mednarodno sodišče.

Proces je določen za 6. junij 1989 v Londonu, o katerem vas bomo

podrobno obveščali v kolikor nam bodo znane novice. Vas pa prosim, da darujete v Tolstojev fond, ker so stroški veliki, od pol do enega milijona dolarjev. Lord Aldington, ki toži Tolstoja je premožen človek, obenem ga podpira državna financa Velike Britanije. Do sedaj smo Slovenci nabrali okrog 30.000 dolarjev, kar pa še zdaleč ni dosežena vsota, ki jo pričakujejo od Slovencev. — Opozorim vas tudi na to, imejte zanimanje do delovanja naše organizacije in pomagajte pri delu, da ne bo vse na ramah odbora. Isto dolžnost kot odbornik ima vsak član, da pomaga pri delu naše organizacije.

Letos bo občni zbor Tabora ZDSPB v Milwaukee. Tudi bodo volitve novega odbora. Skušali bomo organizirati avtobus, če bo dovolj zanimanja. Občni zbor bo 2. septembra 1989.

Najlepša hvala vsem odbornikom in članom za vso pomoč v tej poslovni dobi 1988 in se priporočam, da boste naklonjeni in v pomoč tudi novemu odboru v letu 1989.

Ostanite zvesti idealom: Bog — Narod — Domovina. Bog vas živi!
Milan Zajec

IZ PISEM

Cleveland, 12. decembra 1988

Uredništvu Tabora!

Prilagam članek „Izza Vetrinja“ za objavo v Tabor.

Sem pa v nemajhnem precepu, kamor ste me spravili s svojimi pripombami ob mojem zadnjem prispevku. Kaj, če se uredništvu slučajno zazdi, da članek ni za objavo? Kako naj si pridržim avtorske pravice, ne da bi se pri tem uredništvo čutilo ogroženo?

Isti problem sem imel s tujejezičnimi občili, kjer je bilo vsako prikazovanje celovitosti resnice o slovenskem „holocaustu“ najbrže v nasprotju z uredniškim gledanjem in zato vsaj deloma, če ne v celoti, cenzurirano. Ob svoječasnem obisku prejšnjega slovenskega „predsednika“ Franca Popita so mi npr. cenzurirali celo verigo njegovih javnih zaslug — soodgovornosti pri pokolu domobrancev.

Šele ob Taborovi reakciji sem se zavedel, da je v moji klavzuli zelo pripraven izgovor za take postopke. Sedaj vedno pridenem samo klavzulo, da dajem dovoljenje za objavo. V resnici se lepše sliši, vsebina, odnosno učinek, je pa isti. Isto velja tudi za priloženi članek.

Tabor je z objavljanjem vseh resnih prispevkov gotovo bela vrana v naši desinformativni dobi.

Z domobranskim pozdravom

Bog daj!

France Krištof

Nikolaj Tolstoj:

MINISTER IN POKOLI

(Nadaljevanje)

Drugi važni obzir je bil, tako pravi Macmillan, da nesrečni Keightley enostavno ni bil v stanju, da bi se uprl veliki premoči napadalnih titovih legij in podlegel moči močnejšega. Izjavil je: „Bila je zelo nevarna situacija: mi smo imeli samo eno brigado, onih pa je bilo na tisoče... ubogi General Keightley, ki je imel vojsko, je imel eno samo brigado.“ To je zaničljivo podcenjevanje razpoložljivih sredstev 5. korpusa z oklopno divizijo in dvema pehotnima divizijama — da niti ne omenjamo neodvisne 7. oklopne brigade brigadirja Coopera. Čeprav je bila vojna s komer koli zadnja stvar, kar si je kdo želel, je 5. korpus brez dvoma predstavljal najbolj nevarno borbena enoto na področju. Malo več kot žez teden dni so se partizani hitro umaknili s Koroške, ker so se zbal samo namiga, da jih bodo Britanci s silo pognali ven. Karkoli že je bila Keightleyjeva zaskrbjenost, gotovo ni bila tako nevarna, kot se je zdaj spominja Macmillan.

Vsekakor Macmillanovi ugovori precej izgledajo kot namen, da težo odgovornosti zvali na Keightleyjeva ramena. Keightleyjeva prvotna reakcija pred Macmillanovim obiskom je bila, da sovjetske zahteve ignorira, ne glede na njegovo „eno brigado“. Keightleyjevi poznejši ukazi in sporočila ne vključujejo nobenih namigov na namišljeno potrebo, da s tem rešuje britanske vojne ujetnike, ki so bili v rokah Sovjetov, in tudi ne sugerira, da bi zadržanje Kozakov predstavljalo nerešljiv upravni problem. Podobno mnenje, da bi zadržanje Kozakov poslabšalo odnose s Titom ali Tolbuhinom, ne izraža Keightleyjevega osebnega gledanja na položaj, ampak, kar je on vzel za politični premislek, ki pa je bil izven kroga njegove odgovornosti. Nasprotno, njegova poročila Osmi armadi in tista, katera je razposlal 5. korpusu, poudarjajo, da odločitev za prisilno vračanje izhaja iz „ustavnih navodil“, katera je dal Macmillan in izvirajo iz političnih premislekov, ki jih navadni poveljnik korpusa ne more presoditi.

Resnici na ljubo ni dvoma, da bi bil Keightley vesel, če bi se znebil kakšnega večjega dela velike množice beguncev in vojnih ujetnikov, za katere je bil 5. korpus odgovoren. Toda vse do 13. maja je dokazano, da so sprejeta načela časti in pravice njemu pomenila več kot sorazmerno nepomembni pomisleki o upravni udobnosti.

Navsezadnje dejstva sama govore. Na sovjetsko zahtevo od 10. maja glede vrnitve vseh Kozakov se Keightley ni zavzel, ampak je razložil, da taka odločitev leži izven njegovih moči. 11. maja je izrazil svoje ogorčenje nad njihovo predrzno (tako jo je on vzel) zahtevo za vrnitev carskih oficirjev. Res je, da za Kozake, ki so padli naravnost v roke Sovjetom, ni čutil nobene odgovornosti ali simpatije in je ozmerjal brigadirja Scotta, ker njihove predaje ni zavrnil. Toda, ko so jih enkrat sprejeli, je tako močno

začutil dolžnost odgovornosti zanje, da je naredil vse in na svoje področje pritegnil veliko število Kozakov, ki bi bili zajeti po Rdeči armadi, če bi Britanci ne posegli vmes.

Major Anthony Morris, ki je bil leta 1945 namestnik poveljnika 1: bataljona Kraljevih irskih strelcev, ni imel nobenih dvomov v splošno sočutje do Kozakov v tistem času. Bil je njegov bataljon, ki je 12. maja sprejel predajo 5.000 Kozakov princa zu Salma; ta predaja je bila zadovoljivo izvedena prav po osebni intervenciji generala Keightleyja.

Danes polkovnik Morris piše:

Brigadir Pat Scott mi je pravil, da se je moral sam odločiti za predajo Kozakov, ker razen generala Arbuthnotta (divizijski poveljnik), ki mu je rekel, da kot mož na položaju mora storiti, kar se mu zdi prav — ni mogel najti nobenega višjega oficirja. Spominjam se, da za kratko dobo komunikacijske zveze sploh niso obstajale, in da je moral Pat Scott narediti hitro odločitev, da je preprečil nadaljnje prelivanje krvi... V tistem času on gotovo ni vedel, da bi po jaltskem sporazumu Kozaki morali biti vrnjeni Rusom. Pozneje ga je navdala groza, kot je nas vse; slišal sem, da je general Arbuthnott izrazil ista čustva in rekel, da je isto čutil tudi general Keightley (5. korpus). Če se ne motim, se spominjam, da sem nekje slišal, da je Alexander o tem spraševal ali Macmillana ali njegovega predstavnika Harolda Caccia, a mu je bilo rečeno, naj izpolni ukaz.

Polkovnik (zdaj general) H. E. N. Bredin, A/Q v Arbuthnottovem štabu, je zvedel podobno, da sta bila oba, Keightley in Arbuthnott, proti.

Z ozirom na jugoslovanske begunce, ki so bili v veliki večini zbrani v vetrinjskem taborišču, je Keightley v začetku zavzel prav tako odločno stališče. Čeprav bi jim prav lahko preprečili prekoračiti Dravo dne 12. maja, so njihovo predajo sprejeli po dolgih razgovorih, ki so trajali skoro ves prejšnji dan, in so jih segnali v zavetje v njihovo zasilno taborišče. Postavili so močno stražo, ki jih je varovala pred nadlegovanjem in ugrabljanjem s strani partizanov. Do prihoda izvršilnega ukaza od generala Robertsona dne 14. maja, ki je bil rezultat Macmillanove intervencije, je Keightley uresničeval svoj načrt, da jih prepelje na varno v Italijo.

Keightley je bil zadirčen in drzen vojak. Izredno sposoben v svojem zahtevnem poklicu, je gojil neko nenaklonjenost in nezaupanje do politikov in politike. Eden njegovih najbolj sposobnih divizijskih poveljnikov, general Horatius Murray, je bil prepričan, da je Keightley prav malo razumel jaltski sporazum, čeprav je bil navajen, da ga je vljudno citiral kot vir tragičnih dogodkov, ki so sledili.

Na srečo je imel Keightley izredno sposobnega poveljnika štaba, petintridesetletnega brigadirja Toby Lowa, čigar pravniška podlaga in politične izkušnje so ga seznanjale s širšimi problemi, kot pa je bilo vsakdanje vojaško življenje. Kot BGS (brigadir generalnega štaba) je bil od-

govoren ne samo za pripravo nameravane akcije v vseh podrobnostih, ampak tudi za direktne razgovore s sovjetskimi in jugoslovanskimi predstavniki. On ni bil, kar je bil Keightley, navaden vojak. Rojen leta 1914, je študiral v Winchesterju in Oxfordu in je bil tik pred izbruhom 2. svetovne vojne sprejet v Bar. Odlikoval se je v Severni Afriki in Italiji; proti koncu sovražnosti pa se je pripravljaj, da nadaljuje svoje mirnodobne ambicije.

Ni gotovo, če sta se on in Macmillan ob času njegovega obiska v Celovcu poznala, gotovo pa sta oba imela iste ambicije. Low se je, kot član konzervativne stranke, v kateri je bil Macmillan eden od vodilnih duhov, pripravljaj na tekmo za sedež na bližnjih volitvah. Ironično, v julijski veliki volilni zmagi v prid Laboristični stranki je Macmillan izgubil svoj sedež v Stocktonu, medtem ko je mladi Toby Low postal član parlamenta za Blackpool North. Toda do novembra je bil Macmillan nazaj v Spodnjem domu (House of Commons), kjer je nadaljeval svoj stalni vzpon proti vrhu britanske politične oblasti. Januarja 1957 je postal ministrski predsednik, ki je nasledil Anthony Edena, kjer je ostal do oktobra 1963. V tem času se je njegov prijatelj Low tudi dvignil na pomembno mesto v stranki, katero je kot namestnik pravzaprav upravljal zadnja 4 leta Macmillanovega Predsedstva. Eno leto, preden je Macmillan stopil v pokoj, je bil Low povišan v plemiča kot prvi Baron Aldington. Tako je bil, čeprav je bil podrejeni oficir, Toby Low na važnem položaju, da je lahko vplival na svojega poveljnika, ko je šlo za zavite politične in diplomatske probleme, ki so šli preko mej poštenega službujočega vojaka. Da je tako delal (če je to kaj vredno), je mnenje mnogih njegovih kolegov, s katerimi sem govoril.

Tako je scena pripravljena. Varljivi telegram 5. korpusa z dne 14. maja, ki je navajal, da so Kozaki vsi sovjetski državljani, navzočnosti Jugoslovancev v Vetrinju ali kje drugje pa sploh ni omenjal, je bil preko Osme armade poslan na AFHQ. General Robertson je na Macmillanovo prošnjo odgovoril tako, da je izdal naslednji upravni ukaz:

Na: — akcija 15. armadna grupa Osma armada

Od: — AFHQ na položaju FHCAO (Field Headquarters Chief Administrative officer) FX 75383 14. maja.

1. Vsi Rusi morajo biti vrnjeni Sovjetom na kraju predaje, katerega vi določite v krajevnem dogovoru s poveljstvom maršala Tolbuhina. Treba je podvzeti korake, da bodo zavezniški vojni ujetniki, ki so na ruskem področju, v zameno istočasno vrnjeni nam...

2. Vse predane osebe, katerim je dokazana jugoslovanska narodnost, ki so služile v nemški vojski, morajo biti razorožene in vrnjene jugoslovanski vojski.

Besedilo tega ukaza je gotovo zelo premišljeno. Izraz „vsi Rusi“ je videti nameren, da se izogne vsakemu direktnemu namigu na Kozake, na ka-

tere se (kot Robertsonova razlaga Kirku jasno pove) ta ukaz izrecno nanaša. To tudi spretno vključi ne-sovjetske državljane med tiste, ki bodo vrnjeni; toda v dvoumnih izrazih, ki se dajo vedno drugače razložiti, če treba, se v Macmillanovem dnevniku to nanaša na „sporazum za predajo ruskih podložnikov“.

Na isti način izraz „vse predane osebe, katerim je dokazana jugoslovanska narodnost, ki so služile v nemški vojski“ istočasno izključuje simpatije do bodočih žrtev, obenem pa je zadosti splošno, da je praktično zajelo vse uniformirane jugoslovanske begunce. Po štirih letih sovražne okupacije v deželi je bilo malo vojaških formacij (vključno partizanskih), ki bi ne bile prisiljene, da se do neke mere kompromitirajo s sodelovanjem s sovražnikom.

Končno so tu izjeme, ki potrjujejo pravilo. Čeprav je ukaz od 14. maja določal, da „vsi Rusi morajo biti vrnjeni“, sta bili dve ruski enoti že od vsega začetka pravno izvzeti od vrnitve. To sta bila Rogozhinov Ruski korpus, ki smo ga zadnjič srečali, ko je prišel v vetrinsko taborišče iz Jugoslavije, in Shandrukova Ukrajinska divizija, ki je štela 10.000 mož. Za obe je bilo znano, da imata med seboj precejšen del sovjetskih državljanov; te so kmalu po Macmillanovem obisku ločili od onih, ki so bili vrnjeni, te pa spravili na varno v druga taborišča. Zakaj so prizanesli tem, druge, ki so imeli za seboj isto preteklost, pa so zavrgli, ostaja skrivnost. Tu nas ne zanimajo vzroki, ampak dejstva. Različna usoda raznih ruskih oddelkov je morala biti odločena na najvišji ravni korpusa, ni pa najti nobenega zapisnika o tem kritičnem procesu odločanja.

Zadržanje Ukrajinske divizije je posebno značilno. V 5. korpusu je bilo za Kozake čutiti veliko simpatije (polkovnik Morris se spominja, „da je mislil, da so prišli od britanskega konjeniškega polka“). V nasprotju s tem, je bilo vse proti Ukrajincem. Prav do 10. maja so se bojevali na Vzhodni fronti, zato bi se po med-zavezniškem dogovoru morali predati Sovjetom, Rdeči armadi. Divizija ni imela nobenih plemiških francosko- ali angleško-govorečih oficirjev in je vsebovala velik procent sovjetskih državljanov. Kar je glavno, bila je del najbolj zasovražene enote nemške armade; uradno se je imenovala 14. Waffen-Grenadier Division der SS „Galizien“.

Sovjeti so imeli res vzrok, da na te polože svoje roke, Britanci pa nobenega opravičila, da jih obdrže. Dva meseca pozneje je Stalin sam zahteval njihovo predajo. Kljub temu niso bili vrnjeni. Najbolj možna razlaga za to izjemo je, da so se Ukrajinci zatekli k pametni previdnosti in trdili, da pripadajo poljski vojski; Churchilla so pozneje obvestili, da „se je ta enota kakih 10.000 skoraj v celoti predala kot Poljska divizija“. Pred njihovo predajo Britancem se je Ukrajincem posrečilo poslati sporočilo poljskim korpusom generala Andersa v Italiji. Odnosi med Britanci in Poljsko armado na zahodu so bili v tistih dneh zelo delikatni, tako da so se Poljaki bali, da se bodo morali vrniti v domovino, katero so okupirali Sovjeti. Churchill je zabeležil: „Glede Poljske armade moramo biti previdni, ker če v situaciji ravnamo napak, bo upor.“ Če v tem času Sovjetom odpravimo

enoto, ki se imajo za poljske podanike in vključujejo mnogo poljskih državljanov, ima to lahko zelo resne posledice.

Karkoli je že vzrok, je neverjetno, da bi general Keightley na svojo roko napravil tako važno politično odločitev. Če bi, kakor govore tisti, ki bi radi odgovornost za vrnitev Kozakov položili pred njegova vrata, da je bil on začetnik teh operacij, koliko manj občutljiv je bil za vrnitev borbene SS enote? In, merjeno z istim merilom, če so bili Ukrajinci tistega maja lahko skrivaj pretihotapljeni iz Avstrije, zakaj ni bilo mogoče Kozakov (kot je Field-Marshal Alexander zaman ukazal) odpraviti na varno? Ni dvoma, da je odločitev za ohranitev Ukrajinske SS divizije bila politična, upoštevajoč pomisleke na pomembnost in zamotanost. Ni pa nobenega razpoložljivega dokaza, ki bi pojasnil, kdaj in kje je prišlo do take odločitve.

Morda je še najbolj verjetna možnost, da se je to zgodilo v času, ko so razpravljali o postopku za vse „ruske“ enote v angleških rokah; zato ni težko sklepati, da bi bili zapiski o takem poslovanju preobčutljivi, da bi jih ohranili. Niti Ukrajinska divizija ne Ruski korpus nista omenjena v Keightleyjevem poročilu z dne 14. maja, čeravno sta se obe enoti predali dva dni prej. Je brez pomena ugibati naprej, treba pa je omeniti, da je kakih 40 strani Macmillanovega Dnevnika iz tistih dni izginilo.

Že 16. maja je bil izdan ukaz, da se beloruski Ruski korpus izloči iz Vetrinja, dva dni kasneje pa so bili prestavljeni drugam, v Klein St. Veit, globlje v britansko cono. Iz gotovega razloga je bilo odločeno, da bodo tudi oni izvzeti od nameravanega vračanja. Vzrok za to je neznan, važna stvar pa je dejstvo samo. Robertsonov ukaz z 14. maja ne uveljavlja, da je Rogozhin in njegova skupina (ali divizija Galicia) izvzet od nameravane repatriacije, kar daje misliti, da je bilo to že prej določeno. Če upoštevamo razmeroma kratek čas, se zdi skoraj gotovo, da je bila usoda Rogozhina in njegove vojske odločena na konferenci med Macmillanom in Keightleyjem tri dni preden so odločili, da jih prestavijo iz Vetrinja. Če je tako, nam ta pogled na operacije nudi skrivne dokaze, kako natančne so bile odločitve tiste konference z ozirom na različne kategorije Rusov, ki naj bodo vrnjeni ali zadržani, in tako, kako dobro je Macmillan vedel za razliko med „belimi“ (da rabim njegov izraz) in sovjetskimi elementi med Rusi, ki so se predali 5. korpusu.

Ko je brigadir Low prejel Robertsonov telegram, je tako že vedel, kako ga dešifrirati. „Te in te enote morajo biti vrnjene Sovjetom, ta preglešana, ona zadržana“, — tako naj bi šla razporeditev. Zaupen način, po katerem je Low začel sortirati ovce od koz, dokazuje, da so o vsem, kar je sledilo, v glavnem že razpravljali in odločili med Macmillanovim obiskom na poveljstvu 5. korpusa. Vse, kar je Macmillan rekel McCreeryju 13. in kar je Robertson zvedel 14. maja, se je moralo ujemati s poročilom 5. korpusa Osmi armadi in AFHQ. In če bi se Field-Marshal Alexander začel za problem zanimati — kot se v rešnici kmalu je — potem je treba tudi njega držati proč, da ne zasumi kaj upornega.

NAČRTNA PREVARA

„Kar se tiče vprašanja predaje takoimenovanih četnikov, izgleda, da tu gre za nekakšno napačno razlago ukazov, ki se nanašajo nanje...“ (Sir George Rendel, Southern Department of the Foreign Office, 27. maja 1946).

Dne 13. maja je general Keightley v Celovcu dobil (kakor je potem sam imenoval) „od Macmillana ustna navodila, da vse sovjetske državljane na področju njegovega kompusa vrne sovjetskim oboroženim silam“. Zahteval je potrditev tega navodila, ki je naslednjega dne prišlo v pisarno generala Robertsona na Glavno zavezniško komando v Caserti. Poleg tega je Macmillan generalu Robertsonu priporočil, naj Keightleyu razloži, „kako naj jugoslovanskim partizanom izroči večje število jugoslovanskih čet, razen četnikov. Robertson je odgovoril s pismeno naredbo, s katero Keightleya pooblašča, da izroči vse Ruse na njegovem področju, kakor tudi vse Jugoslovane, ki so služili v nemški vojski.

Tako je imel general Keightley neoporečno pooblastilo, da takoj izvede izročitev nezaželenih ljudi brez ozira na njih želje, izročitev, katero je v primeru Kozakov že sam želel nujno izvršiti. Toda minilo je skoraj štirinajst dni, predno je začel z njihovo predajo in to potem, ko je 25. maja dobil od Vrhovne zavezniške komande veliko bolj odločno pooblastilo. Glede Jugoslovancev v Vetrinju je moral čakati do 24. maja, predno jih je poslal preko meje, spet po pooblastilu drugega (tudi popolnoma zanesljivega) odloka, zahtevanega od AFHQ (Vrhovni zavezniški štab).

Kako si je razlagati to nedoslednost? Zakaj Keightley Robertsonovega ukaza ni izvršil takoj, ko je ta ukaz pravzaprav sam zahteval? Zakaj sorazmerno dolgo in razburljivo odlašanje? Ko je v svojih rokah že imel Robertsonovo neoporečno pooblastilo, zakaj se je čutil dolžnega, za predajo zahtevati ponovno pooblastilo? Odgovor je: ker je bil Robertsonov ukaz razveljavljen kmalu potem, ko je bil napisan, to pa zaradi burnih dogodkov, ki so se zgodili v naslednjih treh dneh.

Na žalost ni nobene stvari, ki bi bolje pojasnila Robertsonov razlog za ukaz za repatriacijo Kozakov in Jugoslovancev, kot Kirkovo kratko poročilo. Njegov je bil „težak upravni problem s stotisoči nemških vojnih ujetnikov“, medtem ko je bil Macmillan zaskrbljen (po njegovem lastnem poročilu) z izpolnitvijo jaltskega sporazuma in pospešenim vračanjem angleških vojnih ujetnikov. Razumljivo je, da je bil glavni upravni oficir zaskrbljen zaradi preskrbe in dobave, medtem ko se je vladni zastopnik Macmillan bavil s političnimi stvarmi. Toda tu so še druge važne stvari, zavite v uganko, da se je sestanek med Macmillanom in Keightleyem vršil v prav določenem času in da je Robertson izdal svoje povelje komaj 24 ur kasneje.

(Sledi)

Zoran Polič ali ura pravljice

MLADINA, štev. 2, 1989

Dne 10. januarja 1989 je bila ob 21.10 na TV - Ljubljana 1 oddaja z naslovom Omizje. Vsebina oddaje je bila: Politični pluralizem — stranke „da“ ali „ne“.

Ko sem poslušal diskusijo Zorana Poliča, sem se nehote spomnil na Ivana Cankarja, ki je v eni svojih črtic napisal tudi tole misel: „Noge so mu shodile, pamet pa nikoli!“ — Ko je namreč Polič govoril o svobodi v Jugoslaviji že od leta 1941 dalje — zlasti pa od ustanovitve OF 27. aprila 1941 — in posebno od Dolomitske izjave naprej, sem imel občutek, da je Zoran Polič leta 1941 zaspal in se zbudil šele 10. januarja 1989 ob 21.10.

V tem obdobju spanja je sanjal samo o zlati svobodi v SFRJ, ne vedoč, da so v Jugoslaviji bili dachauski procesi, nadalje mučenja in umiranja prvoborcev, komunistov, španskih borcev in drugih na zloglasnem Golem otoku, in to vse v imenu „svobode“, da si dobil dobro službo le s pozitivno moralno-politično oznako itd. itd.! Polič tudi ne ve za zgrešene dolarske milijardne investicije raznih Fenijev. Obrovcev in drugih, ki so delavskemu razredu Jugoslavije prinašale samo izgubo in realsocialistično izgubo! In ta izkoriščani delavec ni imel toliko svobode, da bi preprečil takšno gospodarjenje!

Zasmilil se mi je Polič, ko je v tem spanju sanjal in bil tudi prepričan, kako delavca na Zahodu izkorišča kapitalist, da taisti delavec tam tudi danes nima nobene svobode, slabo živi — životari, medtem ko pri nas naš delavec uživa pravo socialistično svobodo in primeren standard. Spričo vsega povedanega bi svetoval Zoranu Poliču, naj si dobi dobro podkovano (v zgodovini) instruktorko Spomenko Hribar, ki mu bo samo na osnovi zgodovinskih dokumentov NOB razložila situacijo v NOB in tudi prikazala pobijanje vojakov-domobrancev (ustreljenih je bilo okoli 12.000) v Kočevskem rogu! Skratka — mesec dni po osvoboditvi 1. 1945 je bila pri nas tolikšna „svoboda“, da so lahko vojne ujetnike masovno streljali brez slehernega zasliševanja — tudi to je svojevrstna socialistična „svoboda“!

Namesto da bi Zoran Polič izjecljal „mea culpa, mea maxima culpa“ (moj greh, moj največji greh) pa pripoveduje pravljice o socialistični „svobodi“. Ena stvar so sanje, druga pa kruta realnost ki je — verjetno — Polič ne bo nikoli doumel!

Svojo filozofijo pa bi zaključil s simpatičnim rekom francoskega kralja: „Après nous le déluge!“ (Za nami vesoljni potop!)

MIRKO VIVOD Maribor

Tajne usmrtitve

OZNA-a: njihovi ljudje, njihova posestva, njihovi — umori.

Spominja se ZDENKO ZAVADLAV

MLADINA, št. 51, Ljubljana, 9. 12. 1988

Zdenko Zavadlav je od vsega začetka služboval v službi državne varnosti. S pomočjo njegove pripovedi lahko vidimo, da je ta organizacija od vsega začetka v bistvu služila zaščiti oblasti.

Z ukinitvijo slovenske vojske se je pričelo v slovenski zgodovini novo obdobje, ki ga iz zgodovinskih učbenikov poznamo kot centralistično, njegovo interpretacijo pa kot boj za lepšo preteklost. Zgodovina delovanja službe DV nam preko funkcije zaščite oblasti pove precej tudi o oblasti sami.

Intervju z Zdenkom Zavadlavom

● V varnostni službi ste delovali že med vojno. Kako ste prišli v to organizacijo?

Pravzaprav sem se v tej organizaciji znašel povsem slučajno po neki prijateljski zvezi.

V VOSu sem bil najprej rajonski poverjenik za mesto Gorica, nato član komisije, na koncu — v obdobju po VOSu in pred OZN — pa sem bil načelnik komisije in vodja obveščevalnega oddelka pooblaščenstva Odseka za notranje zadeve pri predsedstvu SNOSA.

VOS sem poznal že kot mladinski aktivist iz leta 42, ko sem bil v skupini mladinske obveščevalne službe. VOS, tja sem prišel oktobra, je bil že zelo precizno organiziran, pokrival je obveščevalno in varnostno službo. Podrejen je bil pokrajinski komisiji VOSA. Mestna komisija (ali cirkozna) je imela načelnika, člana za obveščevalno službo in člana za varnostno službo — z varnostno enoto na svojem področju. Iz VOSovskih enot so kasneje nastali bataljoni VOSA.

Uradno smo bili organizacija za boj proti sovražnikom NOB in za zaščito vseh njenih pridobitev. Konkretno smo po eni strani organizirali varnostno službo, po drugi strani pa smo s svojimi varnostniki izvajali aretacije, zaščito forumov in tudi streljanje; kajti VOS je takrat po posvetovanju s političnimi/višjimi forumi odločal tudi o kaznih in težja kazen je bila streljanje. Drugih kazni pravzaprav ni bilo, kajti če je bil nekdo

spoznan za sodelavca okupatorja ali izdajalca, je to zanj pomenilo streljanje.

● Prehod od odseka za notranje zadeve pri predsedstvu Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta k OZNu ste označili kot korak nazaj k demokratizaciji. Bi lahko to podobneje razložili?

VOS je bila posebna organizacija s posebnimi pooblastili, podrejena CK KPS; čeprav z nazivom VOS OF, je bila podrejena neposredno partijskemu forumu. Ime komisija daje slutiti, da so se ustanovitelji (na začetku je komisijo vodila Kidričeva žena Zdenka) zgledovali po sovjetskih koljševiških vzorih. Kot lahko razberemo iz Leninovih zbranih del, je tudi on na začetku oktobrske revolucije ustanovil komisijo. To je bila t. i. „Vsesajuzna črezvečajna komisija“, ki jo je vodil ljudski komisar Džerdžinski. Opravljala je policijske naloge, delovala je proti tedanji peti koloni, proti nasprotnikom revolucije, in je bila prav tako neposredno podrejena, partiji jasno.

Z razvojem ljudske oblasti med NOB v Sloveniji, ljudskih sodišč, vojnih sodišč, raznoraznih oblastnih forumov je VOS postal nepotreben. Na začetku leta 44, je bil s posebnimi pooblastili (Kaznovanje s smrtjo) tujek in zaviralni element pri demokratizaciji ljudske oblasti, t. j. partizanske ljudske oblasti. Ukinili so ga na 2. zasedanju SNOSa, februarja/marca 1944 v Črnomlju.

● Dokument o ukinitvi VOSa kot argument ukinitve navaja ravno večjo demokratizacijo družbe. Pri tem se mi zdi zanimivo, da je imel Odsek za notranje zadeve (OZN) na razpolago vojsko državne varnosti, kljub vsemu pa je bilo to pod okriljem civilne oblasti.

Jasno. Že samo ime nakazuje, da Odsek ni bil organiziran kot posebna vojaška/partijska zadeva, ampak je bilo to v okviru tedaj nastajajoče ljudske oblasti, se pravi SNOS. Tako je imel ta odsek svoja pooblaščenstva v pokrajinah, npr. na Primorskem, in pooblaščenstva po okrožjih, ki so se pokrivala z oblastnimi okrožji in partijskimi/političnimi okrožji. Tako je bila na vseh nivojih, od pokrajinskega do republiškega, nova zvrst policije bolj demokratična, brez posebnih pooblastil in direktno vključena — kadrovske in politično — v obstoječe forume, tako da so bili načelniki posameznih komisij istočasno člani partijskih, oblastnih in šefovskih forumov. S tem je bila vzpostavljena ljudska, demokratična kontrola policije, o kateri še danes govorimo, čeprav vidimo, da je še danes ni. Glede na časopisne članke iz tedanjega obdobja lahko sklepamo, da so bili visoki funkcionarji prepričani o podobni organizaciji policije v vsej Jugoslaviji ter o tem, da bo vrhovni organ, vključen v NKOJ, deloval po načelu ljudske oblasti, s Titom na čelu. Vključen naj bi bil v poverjeništvu za notranje zadeve; poverjeništvu so bila v nacionalnem nekakšna današnja ministrstva oz. sekretariati. To se na žalost ni zgodilo. Naš slovenski organ (OZN) z izvršnim organom VDV (organiziranim v brigade in divizijo) je bil po vojaškem principu ukinjen 13. maja 1944, ko je maršal Tito izdal odredbo o usta-

novitvi OZNe, strogo centralizirane policije, načelno enake po vsej državi, s centrom resda v NKOJu, ampak podrejene poverjeništvu za narodno obrambo in ne poverjeništvu za notranje zadeve. Na čelu je bil maršal Tito, ki je poveljeval tudi NKOJu. Poverjeništvu je pričel voditi Ranković in tako je bila OZNa centralistično organizirana tudi v Sloveniji, kar je prekinilo razvoj slovenske policije.

OZNa je bila spet organizacija kot VOS, vojna torej, in spet s posebnimi pooblastili, kar se tega vidika tiče, je tudi pomenila korak nazaj v demokratizaciji. To pomeni, da je bil odsek pri OZN bolj demokratična policija od OZNe. Omenili bi tudi konkretno, kakšna je bila razlika med VOSom, ki je lahko sam izvrševal smrtne obsodbe, in ONZ. Na Primorskem smo v obdobju ONZ, ko so na drugi strani že obstajala vojna področja, osumljene in obtožene delovanja proti NO gibanju predajali vojaškemu sodišču pri vojnem področju, ki je primere raziskovalo naprej. In zgodilo se je, da so koga pomilostili, ljudi so izpustili; po starih kriterijih VOSA bi bili usmrčeni, ker izpustitve ni bilo. Sodišče je ugotovilo napačnost policijske obtožbe in obsodbe in je človeka izpustilo. Z OZNo pa smo spet prešli — kljub obstoju sodišč — na posebna pooblastila.

● Doslej sva prehodila pot varnostne službe med NOB. Kakšna pa je bila vloga OZNe po osvoboditvi?

Po osvoboditvi je OZNa samo razširila svoj delokrog. Poleg svoje obveščevalne in varnostne naloge je razširila svojo dejavnost z vojaškega področja na vsa področja družbe: gospodarstvo, organizacijo ljudske oblasti in tudi partije ter opravljala kup drugih sprotnih dolžnosti, kot so bile npr. selitve, izvensodne justifikacije in še kaj podobnega. Po drugi strani je izgubila svojo obveščevalno in varnostno funkcijo v JLA. Sicer na ta način, da so se tovariši iz OZNe, ki so opravljali svoje delo v slovenski partizanski vojski, vključili v posamezne enote armade, v katere je po razformiranju glavnega štaba Slovenije sodila tudi slovenska partizanska vojska. Tako se je civilna OZNa ukvarjala le s civilno dejavnostjo, vojaški del OZNe pa je postal to, kar danes — mogoče ne prav natančno — imenujemo KOS. OZNa je po osvoboditvi začela s „čiščenjem“ sodelavcev okupatorja. Lahko povem svoje izkušnje s štajerske, kamor sem bil ob ustanovitvi OZNe premeščen.

Prva funkcija „čiščenja“ okupatorjevih sodelavcev je bila povezana z organizacijo preiskovalnih zaporov. V Mariboru smo prevzeli sodne zapore, organizirali smo taborišča, kamor smo zapirali pristaše okupatorja. Konkretno sta bili to taborišči Sternthall, današnje Kidričevo, ki so ga imeli že Nemci, in grad Hrastovec, ki smo ga organizirali posebej. Po tem, ko je bila likvidirana prva skupina okupatorjevih sodelavcev, ki smo jo imeli na seznamih, so prišle na vrsto selitve nemške manjšine, „volksdeutscherjev“, se pravi tistih ki so imeli kot nacionalnost vpisano „Volksdeutsch“, in pa članov „Kulturbunda“. Na štajerskem so bili ti seznama popolnoma ohranjeni. Osebnost sem se udeležil teh selitev in lahko rečem, da

smo se srečavali z velikimi tragedijam izseljenih. Poleg Nemcev so bili v Kulturbundu tudi nemškutarji in Slovenci, kajti ta organizacija je svoje člane novačila s pomočjo posebnih nagrad. Spomnim se primera s Prevalj, kjer je izseljeni rekel: „Ti prokleti kontropunk, da sem bil zraven!“ Torej niti prav ni vedel, kateri organizaciji je pripadal. V glavnem pa smo popravljali nekakšno krivico Slovencev. Po „Drang nach Osten“ smo zdaj to usmerili spet nazaj na sever. Nemcev je bilo precej v Mariboru, na Ptuju, po Dravski dolini in v vaseh ob meji, pri Radgoni. Nekaj vasi je bilo v celoti izseljenih. Nekateri so bili navadni Nemci, drugi pa so bili med okupacijo zelo strupeni in so bili takšni tudi ob selitvah. V vasi Fikšinci je pred mojimi očmi padel oficir NOJa in to na zelo grozljiv način. Tisti, ki bi ga morali izseliti, mu je s sekiro preklal glavo na dve polovici.

Selitve so trajale kakšen mesec in so se še enkrat ponovile ko smo se bili preostali del Nemcev iz Apaške kotline.

Poleg tega je OZNa nudila konkretno pomoč pri funkcioniranju gospodarstva in prometa. Posebna veja OZNe je bila na železniških postajah, kjer je prvotno pomagala pri usposabljanju prometa, nato pa je izvajala kontrolo. Zavarovala je tudi industrijske objekte in delno reševala praktične težave.

OZNa je bila pod ljubljansko komando, ki ji je načeloval Matija Maček. Sprva še nismo občutili tistega, kar se je v vojski dogajalo z vključevanjem v jugoslovansko armado in vseh težav z razrešitvami, z odhodi oficirjev, ki so bili potem „na razpolaganje“ in z vsemi travmami, ki jih je prineslo to, da naši bratje niso preveč cenili slovenskih partizanov.

Sitnosti smo občutili šele takrat, ko se je stanje počasi urejalo. V Sloveniji smo imeli policijo kar urejeno. Sestavljali smo obtožbe, ljudem so sodili. Pri tem je imel armadni KOS (v Mariboru KOS 3. armade) nekakšno jugoslovansko nadpolicijsko in nadsodno funkcijo. Imeli smo težave, ker so zapirali ljudi, jim sodili, jih streljali — in to civiliste! Z načelnikom Rafaelom sva šla nekoč o tem razpravljat na KOS 5. divizije, kjer je bil tudi načelnik KOSa 3. armade. Sprejeli so naju grozovito. Bili smo „švabi, skrivači“, ki so nas oni osvobodili in komaj sva lahko izrekla svojo zahtevo o nevmešavanju v civilne zadeve. Če ne bi bil Rafael tak diplomat, bi najbrž zelo slabo končala. Takrat se je policija prvič spopadla z „jugoslovansko“ vojaško linijo.

Na prehodu iz leta 45 v leto 46 smo dobili inštruktorje iz Beograda, iz zvezne OZNe. Vmešavali so se pretežno v vse posle in kolikor toliko smo poskušali delati po njihovih direktivah. Čeprav je bila OZNa že od vsega začetka centralistična in se je zelo razlikovala od prejšnje oblike ONZ, smo sedaj čutili še nekakšno „boljševizacijo“, kot bi sam to imenoval. Med ljudmi so zahtevali grozno disciplino, neko spoštovanje do višjih, izpolnjevanje brez ravpravljanja, partijskega sekretarja so postavili proti našim željam... Tako je OZNa počasi postajala toga organizacija (prej je bila partizanska policijska organizacija), kar smo začeli vsi počasi čutiti.

Po drugi strani pa se je OZNa razlikovala še po tem, da je spet imela posebno pooblastila: kljub sodiščem oz. urejeni represiji — kot bi danes rekli. Del okupatorjevih sodelavcev, ki bi bili po naši oceni pomiloščeni, so po posebnih seznamih, ki jih je odobrila republiška OZNa v Ljubljani, s pomočjo KNOJa tajno izvensodno usmrtili, kar je trajalo vse do sprejetja ustave DFJ. Po teh seznamih smo odvažali iz zaporov/taborišč ljudi nekam na Pohorje, kjer jih je KNOJ streljal. Bili so takorekoč izvensodno obsojeni na smrt.

● OZNa po vojni je bila nekakšna „država v državi“. Bi lahko pojasnili, kako je prišla do tega statusa?

Ja, verjetno je država v državi postala s tem, da so nam takoj, ko so OZNo urejali, ko so nas inštruirali v oznovski šoli v Cekinovem gradu v Ljubljani, razlagali, da je zdaj — po VKPB — prišla druga faza revolucije. Če je bila prva faza meščanska, oz. pri nas narodnoosvobodilna, je bila druga socialistična faza. Dosedanji zavezniki (kmetje, meščani, trgovci, verniki in duhovniki) so sedaj postali možni sovražniki. OZNa je v tej fazi revolucije predstavljala — obstajali so različni izrazi — npr. „udarna pest partije“. S tem so nas ideološko dvigali nad ostale, tudi nad oblast in nad Partijo. Zlasti še, ker smo pri svojem delu dobivali direktive in so nas šolali tako, da naj bi organizirali totažno obveščevalno službo, ki je — v prisposobi rečeno — zajemala vse od brivnice do okrožnega komiteja Partije. Na eni strani naj bi imeli informatorje — tiste, ki bi nas prostovoljno obveščali — na drugi pa ljudi, ki bi jih s silo pridobili za sodelovanje z izkoriščanjem kakega njihovega starega greha. S tem, ko smo lahko nadzorovali ostale, smo se počutili večvredne. Poleg ideološke plati je obstajala še materialna plat „države v državi“. Imeli smo svoje menze, samske domove, klube, posestva, ekonomate, trgovine, kjer smo dobivali materialne dobrine, ki so bile drugačne od tistih za ostale državljane: celo drugačne od tistih za borce in partijce. Okrožje je imelo svoje gospodarstvo (bivše škofovo posestvo v Pesnici pri Mariboru), svoje gospodarstvo pa sta imeli tudi republiška OZNa in OZNa za Jugoslavijo. V Mariboru je bilo najboljše posestvo z vinogradi, ki po agrarni reformi ni bilo razdeljeno, v lasti OZNe za Jugoslavijo. Na ta način smo se lahko vtikali v vse zadeve, na vse vplivali in o vsem odločali. Vse važnejše stvari so takrat potekale preko OZNe. S tem pa smo se tudi mi nekako profesionalno pokvarili. V partizanih so nas učili, da moramo biti skromni in s svojim zgledom popeljati ljudi za sabo, sedaj pa se je morala spremeniti v tem smislu, da je namen posvečeval sredstva. V partizanih smo imeli težave, če smo provocirali, če smo zaprtega topli, uporabljali nedovoljena sredstva, zdaj pa smo vse to počeli. Tako je postajala OZNa policijsko deformirana, kot so deformirane vse policije na svetu. Imela pa je mogoče še nekakšen „azijski dodatek“; verjetno zato, ker so se tega priučili tudi Rusi/boljševiki.

● Kako pa je prišlo do UDBe in njenega nadaljnega razvoja?

OZNa je bila pravzaprav vojaška organizacija, ker je sodila pod vojaško ministrstvo, še prej pa pod vrhovni štab. Na prehodu iz leta 45 v 46 se je oblast nekako reorganizirala in nastala so ministrstva. Takrat je iz OZNe nastala UDBa, ki je bila s kompletnim aparatom milice priključna ministrstvu za notranje zadeve. Matija Maček kot načelnik je odšel, zamenjal ga je Boris Kraigher kot minister za notranje zadeve. Delo se v glavnem ni spremenilo — morda le v toliko, da je OZNa odpravila romantično obdobje po osvoboditvi, ko je bila v boju proti ostankom okupatorja še konkretna. UDBa je začela svojo pot, ko sovražnikov skoraj ni bilo več in si jih je morala izmisliti, še posebej v Sloveniji, kjer je s temi starimi stvarmi najprej opravila. Svojo pot je nadaljevala vse do brionskega plenuma, ko so ji z odstranitvijo Rankovića pristrigli peruti. S tem se je korčala tudi „država v državi“. Vojaški del policije pa je ostal nedotaknjen in to je današnji KOS, ki je pred kratkim v Sloveniji še vedno ravnal po enakih načelih kot leta 45. Slovenci smo imeli še vmesno obdobje do Golega otoka, ko smo si izmišljali sovražnike kot npr. dahavce, kajti policija mora imeti sovražnika, kar vidimo tudi pri današnjem KOSu. Nekako bi vse skupaj lahko primerjali s starim slovenskim pregovorom: „Sveti Matija led razbija, če ga ni, pa ga naredi.“

ALBERT MRGOLE

Grobovi morajo biti označeni in posvečeni!

Če hočemo biti vredni njihove žrtve, je potrebno, da vsak Slovenec na najboljši način izvrši nalogo, ki so nam jo naložili mučenci.

Najprej naj povem, da vsebino tukaj obravnavane teme razumem kot prispevek k **detravmatizaciji** stanja, ki se ga bom v nadaljevanju dotaknil.

Tema — vojne žrtve —, ki jo obravnavamo, je droben kamenček k realnejši obravnavi podobe naše polpreteklosti. Brez temeljitejšega poznavanja te polpreteklosti pa je otežkočeno analiziranje in reševanje današnjih razmer, ki na nekaterih področjih mejijo že na brezizhodno stanje. „Zmagovalci“ v „NOB“, ki jo jaz imenujem **državljska vojna**, so postali v miru poraženci, še posebej moralni poraženci ki bodo, kot na žalost vse kaže, končali na smetišču zgodovine. Zakaj? Odgovorov na to vprašanje oziroma za argumentacijo gornje ugotovitve je preveč. Človeka, ki jih proučuje ter beleži v spomin, dobesedno boli glava; ne vzdrži vse te moreče resnice o nemorali neke ideologije. Poleg vse te krvave revolucije oziroma državljanske vojne, človeka mori tudi **travma nepokopanih žrtev** in seveda **kalvarija preživelih žrtev**.

Politična emigracija, ki je posledično sledila revoluciji oziroma dr-

žavljanski vojni, pričuje, da se je revolucija podaljšala v permanentno državljansko-vojno stanje v naslednjih 45 let po koncu 2. svetovne vojne in traja še danes. Posledice tega so katastrofalne — povsod okoli nas. Preprosto nedoumljivo je, kako lahko ena skupina ljudi, ki ima v Sloveniji že vedno veliko oblastveno moč, drži popolno anahronistično stanje, ko je cela vrsta Slovencev še po 45-ih letih izobčena iz domovine. Politični emigranti so specifične žrtve (državljanske) vojne, ki je na osnovi kominternovskega boljševizma pustošila po tej deželi.

Uradna slovenska politika še vedno vztraja na sintagmi „sovražna politična emigracija“. Kdor pozna kalvarijo ter življenje in delo slovenske politične emigracije, tistemu se lahko zdi ta uničujoča ideološka diskvalifikacija milorečeno smešna. Ali je angažiranje pri pričevanju takratnih dogodkov res lahko „sovražno delovanje“? Za pokvarjeno ideologijo vsekakor. Zame pa je vztrajanje na tem državljansko-vojnem stanju nedopustno...

Posebno poglavje teh žrtev (državljanske) vojne na Slovenskem je seveda **publicistika slovenske politične emigracije**. Prav v njej bi naj bilo „sovražno delovanje“ najbolj prisotno. Ob tem človek enostavno ostaja brez besed.

Povsem nesprejemljivo je, da je v NUK-u v posebnem fondu, za katerega velja poseben režim, literatura enega pomembnega dela slovenskega naroda skorajda hermetično zaprta in je celo nepopolna. Da o težki dostopnosti do vse te literature sploh ne govorim; niti o tem, da je človek, ki se za to literaturo zanima, takoj podvržen inkriminatorični klimi.

Največji donesek slovenske zgodovinske „znanosti“ je dejstvo, da institucija, kjer se pišejo knjige na temo NOB, mislim na Inštitut za zgodovino delavskega gibanja, ne hrani osnovne literature „druge strani“ (na primer Vestnika in Tabora ter recimo „Kosove“ Stalinistične revolucije na Slovenskem, ki se da kupiti tik za „železno zaveso“). Tudi tu ostajam brez komentarja!

Zato sem iz protesta zaradi tega anahronističnega stanja v slovenskem zgodovinskepisju in v Sloveniji nasploh na začetku navedel misel iz najnovejše številke emigrantskega Tabora (štev. 1-2, 1989).

Žrtve državljanske vojne na Slovenskem smo pravzaprav vsi po vrsti, tako tudi slovenski vodilni zgodovinarji, ki se na vse načine branijo dajati intervjuje na temo državljanske vojne, kot tisti, ki razočarani odhajajo od njih, da o **monopolu nad resnico** sploh ne govorim... Samo pomiljujem lahko tiste zgodovinarje ki izjavljajo da je kakšna emigrantska literatura, ki obravnava polpretekla dogajanja, brez vrednosti. Kaj bi potem žele za naše poveljevalne monografije o NOB lahko rekel? Ampak to še zdaleč ni moj namen, ker s tem, da z enim kvitizerskim stavkom neko knjigo označiš kot slabo, pokažeš le svojo borno intelektualno širino. Da se razumemo, nikakor nisem za nekritično branje vsega, kar je dostopno in „nedostopno“, sem le za neko zdravorazumsko tolerantnost.

Nujno je torej potrebno takojšnje **detabuiziranje slovenske politične emigracije** ter vsega, kar le-ta pomenja, še posebej pa se moramo zavzemati za **svoboden pretok in samoumevno uporabo njihove literature**. Ta monopol nad resnico se nikakor ne bo sam odpravil, odpravi ga lahko čim odkritejše pisanje o tej problematiki. Samo z razbitjem monopola nad resnico se bo lahko naša polpreteklost in sedanost detravmatizirala. Sedanja kampanja za postavitve spomenika vsem žrtvam na Slovenskem razumem zgolj kot gnili kompromis neke ideologije in oblasti, ki se ji majojejo tla pod nogami. Da je boljševidna ideologija v takšnih situacijah pripravljena na prav vse kompromise, pa iz zgodovine predobro vemo. **Grobovi morajo biti označeni in posvečeni!** Žrtve torej nikakor niso samo brtvi — z grobovi in brez njih — ampak tudi vsi tisti, ki so preživeli, kakor tisti, ki smo se rodili mnogo let po revoluciji oziroma državljanski vojni.

Ljubljana, 2. marca 1989.

Ivo Žajdela

Ta prispevek je bil prebran na okrogli mizi na temo vojne žrtve, s posebnim poudarkom na žrtvah druge svetovne vojne v Sloveniji, ki jo je 3. marca 1989 v Ljubljani organizirala Sekcija za sodobno zgodovino pri Zvezi zgodovinskih društev Slovenije.

Ker je Milica Strgar v svojem prispevku na tej okrogli mizi med drugim povsem nekonkretno omenjala trditev, da „so slovenski begunci v domovini izvajali tudi teroristične akcije“, sem jo vprašal, naj navede konkretne primere. Tako je omenila leto 1964 in „Topliško skupino“, ki je imela namen izvesti teroristično akcijo v Sloveniji“, nato pa še pristavila, da se „to tudi še danes pojavlja“. Seveda sem takoj izrazil svoje nezadovoljstvo nad njeno formulacijo „namena“ in „da se to tudi še danes pojavlja“, nakar je pač morala ostati tiho.

Ker se je v diskusiji večkrat omenjalo, da **narodne sprave** ne priznavajo ne komunisti ne emigracija, sem dejal, da sam narodo spravo pojmujem predvsem kot vprašanje strpnosti ter demonopolizacije nad resnico.

Ivo Žajdela

Občni zbor društva Tabor v Torontu

Letošnji redni občni zbor društva Tabor v Torontu je bil 19. marca 1989 z lepo udeležbo članstva.

Odbor društva je ostal isti, le z eno izjemo da je društvo dobilo novega tajnika, ki je dr. Franc Pepevnak. Odstopil je dosedanji tajnik Luka Jamnik, ker je prevzel urednitvo pri „Slovenski državi“ skupno z dr. Kukom Avgustom na čelu.

✠ **Lojze Stanjko**

Slovensko zdomstvo je 7. aprila 1989 presenetila vest o smrti bivšega okrajnega podglavarja v Novem mestu, g. Lojzeta Stanjka. Pred nedavnim je slavil s svojo soprogo zlato poroko. Junija bi dočakal 81 let. Bil je Kocbekov sošolec, kot zaveden Slovenec pa se je pridružil slovenskim domobrancem in emigriral v Argentino. Bil je odličen pravnik, poštenjak in dober človek. Kot nepolitičen zdomec ni sodeloval javno v zdomskih organizacijah, spadal pa je v krog „Slovenske poti“ in SDG, društva Dom ter v svojem krogu krepil slovensko državno misel. Pred leti ga je obiskal urednik Slovenske države g. Mauko. Somišljeniki slovenske državne misli so mu izkazali čast in mu prinesli v njegov dom prapor SDG, delo pokojnega V. Rupnika, katerega osebni prijatelj je bil tudi g. Lojze. V imenu osebnih prijateljev se je od pokojnega na njegovem domu poslovil častnik g. Slavko Skoberne.

Družini in svojem naše sožalje.

✠ **Franc Petkovšek**

Po daljši bolezni je umrl 22. februarja 1989 v bolnišnici „Sirio-Libanés“ v Buenos Airesu soborec **France Petkovšek**.

Pokojni se je rodil 10. oktobra 1912 v Rovtahn. Odločil se je za vojaški stan in je bil aktiven skoraj 10 let — do razpada Jugoslavije. Kmalu po vrnitvi domov se je priključil protikomunističnim vrstam in je bil na postojanki v Polhovem Gradcu. Od tu je odšel k slovenskim domobrancem na Primorsko, kjer je bil častnik. Izredno hrabrega se je pokazal pokojni France, ko je bila napadena od partizanov njegova postojanka v Razdrtem pri Postojni. Ta napad je bil v noči

5—6. junija 1944 to je v isti noči, ko so se začeli izkrcavati zavezniki v Franciji. Ker je bil poveljnik te postojanke stotnik Čuček ob napadu odsojen je poveljstvo prevzel njegov namestnik in ta je bil nadporočnik Petkovšek Franc. Ob tem napadu se je Petkovšek izkazal izredno hrabrega in hladnokrvnega in so napad vzdržali vse do jutra, čeprav je malo postojanko napadalo okrog 1.000 komunistov.

V Argentino je prišel ravno na svoj rojstni dan 10. oktobra 1947. Tu se je posvetil mizarstvu in je živel v Villa Ballester, kjer zapušča ženo Ano in sina Francija.

Društvo borcev Tabor mu je v krsto položilo šopek nageljev s slovenskim trakom in so ga soborci spremljali na njegovi zadnji poti na pokopališče Chacarito.

Soprogi Ani in sinu ter ostalemu sorodstvu naše globoko sožalje.

Francetu pa miren počitek v argentinski zemlji!

Z A H V A L A

Podpisana vdova pok. Franceta Petkovška se lepo zahvaljujem g. inž. Antonu Matičič, za vsa dobra dela in obiske, ki jih je opravil za časa boleznij mojega moža.

Villa Ballester, 4. aprila 1989

Ana Petkovšek roj. Podržaj

✦ Lojze Leskovec

Po težki neozdravljivi bolezni je umrl 29. marca 1989 v V. Ballester — Buenos Aires — Lojze Leskovec, star šele 66 let.

Na mrtvaškem odru je ležal v slovenskem domu v San Martinu in je bil naslednji dan pokopan na pokopališču v Olivosu.

Društvo Tabor mu je dalo v krsto slovenski trak.

Lojze se je rodil v Dolenjskem Jezeru pri Cerknici. Tu v Argentini je imel lastno mizarstvo podjetje.

Bil je zvest bralec revije Tabor.

Naše sožalje soprogi Tilki in vsej družini ter ostalemu sorodstvu.

Lojzetu blag počitek v tuji zemlji!

MNENJA IN VRENJA

France Cerar: Partizan nekoliko dugače

Pod tem naslovom je založba Obzorje izdala lansko leto knjigo jezuitskega patra Franca Cerarja. Ne bi rad pisal o njej, vendar je potrebno nekatere stvari postaviti na mesto, kjer morajo biti, čeprav vem, da bom dregnil v osir (osje гнездо).

Ni zgodovina to, kar piše on, to kar pišem jaz, prav tako ne; le zbiralec podatkov in zapisovalec dogodkov je, jaz bi k tem samo pripisal stvari, ki jih on ne pozna ali zamolčuje ali pa po svoje razlaga. Ker sva

bila oba udeležena na nasprotnojučih si straneh, je nujno, da je najina simpatija in naklonjenost za eno ali drugo stran. Vendar resnica je in nanjo bi rad pokazal pri Partizanu nekoliko drugače, v kolikor sem jo sam doživel in to s številkami, datumi in osebami. Bo pač malo bolj objektivna, kakor je njegova, saj je to tudi sam čutil in se zavaroval z ... „da ne more z gotovostjo trditi, kaj vse se je na te spomine pozneje obesilo.“

Seveda se je obesilo, tudi veliko nepoznanja je pri vsem, ponekod pa še čiste neresnice in zamolčevanje, če ne tudi podtikanja. Celo čudna razlaga sv. pisma, ki je od Cerarja-duhovnika ne bi pričakoval. Hvala za resnico, o drugem pa nekaj pripomb!

Začnimo s sv. pismom in podstavljanjem lica. Cerar se sprašuje, zakaj nismo postavili po prvem udarcu še drugo lice. Tak da je bil nauk Jezusa. Odgovor mu je bil dan že pred dva tisoč leti, jaz bi samo nekaj primaknil k njemu.

Potem ko je Jezus bil aretiran, ga je rimska soldateska odvedla k Anu, velikemu duhovniku. Ana je bil tast Kajfa, tistega, ki je začel vpeljavati novo moralo, češ da je boljše, da umrje en človek, kakor pa ves narod. Vse je povedal Jezus Anu; kje je učil, koga je učil, kaj je učil: „Vprašaj tiste, ki so me poslušali, kaj sem jim govoril; oni vedo, kaj sem jim rekel.“

Komaj je to izrekel, ga je eden izmed stražarjev, ki so bili tam, udaril in rekel (sv. pismo ne pove, če ga je udaril po licu!): „Ali tako odgovarjaš velikemu duhovniku?“ Jezus je rekel: „Če sem slabo govoril, povej, kaj je bilo slabo; če pa sem govoril dobro, zakaj me biješ?“ (prevod po spominu).

Jezus je nastopil trdo, o nastavljanju drugega lica ni govora. Obstojali bi torej vsaj dve razlagi tega mesta, ena iz nauka, druga iz drže, ki bi tudi veljala za praktično uporabo, čeprav se bo to komu zdelo krivoversko. O opuščanju samoobrambe ni govora, čeprav ne najdemo na padalnosti v odgovoru Jezusa. Spregovorila je človeška narava, čeprav je bila božja pripravljena od začetka na žrtvovanje človeka. Cerar se skrrije za Jezusov nauk in nam počita: „Zakaj pa vi (mi) niste (nismo) tega storili, kar nam je naročil?“ Smo se ga držali ali ne? Po njem ne!

Ker že navaja Črne bukve, kjer je 1050 dokumentiranih smrti in mučenj, iz prvih let revolucije, bi upravičeno lahko rekli, da smo se ga držali. Odpor je nastopil kasneje, ko je bilo jasno vidno da so te žrtve bile zastoj.

Danes jih imenujejo s strokovnim izrazom, ki je prišel že v modo, posledice vojvodstva in sektaštva. Te naj bi preprečil Kardeljev odhod v Kočevski Rog, kjer se seveda ne moremo skladati s Cerarjem. Kardeljev odhod je prav pospešil mučenja in pobijanja! Prišlo je do take mere, da je Vrhovni štab moral poslati Arso Jovanovića in Milovana Šaranovića, da sta spremenila tok dogajanj. Srba torej, ki sta že takrat delala red v

Sloveniji, kakor ga je nedavno general Višnjič v Ljubljani, in ki nista mogla razumeti, zakaj se Slovenci pobijamo med seboj. Kardelj jo je takrat mislil celo pobrisati v Bosno. Zastonj se trkajo stari borci po prsih in govore o slovenski suverenosti danes in o slovenski vojski med revolucijo. Zastonj so bile tudi Kidričeve solze na Vidmarjevih prsih leta 1945, češ da so nam Srbi vzeli slovensko vojsko.

Cerar piše, kako so Vaški stražarji korakali čez Novo mesto. Menda niso tolikokrat, če si ni niti barve uniforme zapomnil; imeli so rjave uniforme, on pa piše o črnih, kakor jih je imela Gestapo in fašistična OVRA. Vaških stražarjev v Novem mestu sploh ni bilo, pravzaprav so bili le trije in še to malo časa: kap. Vuk Rupnik, inž. Anton Matičič in učiteljščnik Drago Furlan, ki so šli zahtevati predajo italijanske vojske na sodnijo. Tam pa so že sedeli Boris Kidrič in Aleš Bebler s svojimi zavezniki, italijanskimi generali, ki so ju po levem bregu Krke prepeljali v zaprtih oklopnikih v Novo mesto v noči z 8.—9. septembra 1943. Vaški stražarji so bili v vojaških skladiščih v Žabji vasi in so od tam tudi odkorakali. Kam?

Po Cerarju so se mislili umakniti s fašisti v Italijo. Resnica pa je bila, da so mislili dobiti zvezo s Trstom, kjer naj bi se izkrcali zahodni zavezniki. Med potjo pa so izvedeli, da jih čaka zaseda v Soteski. Tam naj bi se odigralo prvo dejanje Vaških straž; drugo se je deset dni kasneje na Turjaku. Z italijansko pomočjo seveda. Kaj tega Cerar ni vedel?

Slučajno sem bil tam priča srečanju brata in sestre, belega in rdeče, tistega, ki ga imenuje Cerar v svoji knjigi. Bila sta to Henigman Viktor in Henigman Vida iz Toplice. Ker se je pripeljala v objemu z italijanskim častnikom na avtu, pred par meseci pa je dajala za bratovo glavo pet tisoč lir, njun pogovor ni bil preveč zgleden in ga opuščam.

Seveda Cerar tega ni mogel videti, ker je bil skrit na koru frančiškanske cerkve in to priporoča tudi kristjanom. „Če te ne puste javno moliti, se pa pokriješ z odejalom in moliš pod njim; tudi na straži lahko moliš, saj ni treba vere razkazovati,“ bi bil njegov nasvet. Seveda vse Dolenjske ne bi mogel spraviti na kor frančiškanske cerkve, za partizansko vojsko bi pa bila cerkev še prevelika, tako malo jo je bilo takrat.

Tudi o ciganih-Romih piše Cerar; oče da je bil velik prijatelj ciganov. Da so ustrelili tri v Beli krajini. Pozabil pa je na Kanižarico, ki je blizu njegovega doma, kjer so jih pobili šestdeset. Na mestu poboja je imel mašo škof Vovk in po poročilih je ljudi ohajala še po petnajstih letih groza.

O tistih na Meglarjih najbrž ni mogel vedeti, saj so Meglarji oddaljeni skoraj deset kilometrov od Novega mesta; takrat pa je bilo prepovedano iti iz vasi v vas. Izvedel pa bi lahko iz ljubljanske Mladine pred letom. Tudi tam so jih pobili skoraj toliko kot v Kanižarici in so pokopani za pokopališkim zidom v Brusnicah. Francu Luzarju iz Gabrij je eden od morilcev pripovedoval, kako so jih pobijali. Naivnež je spisal knjigo v

petih izvodih za svoje otroke in so ga zanjo zašili na štiri leta, ker je to samo omenil. Upajmo, da Cerarja ne bodo; številke pa lahko popravi v drugi izdaji Partizana, če bo izšla.

Ker že omenja Javorovico in četrti bataljon Cankarjeve brigade, ki je padel tam, ne bo odveč, če se pomudimo tudi pri tem malo. Bataljonu je bilo ponujeno, naj se preda in bi to tudi storil, saj so bili domobranci skoraj vsi bivši partizani, toda poveljstvo je začelo streljati lastnim borem v hrbet, da so borbo sprejeli. To omenja zato, ker so bili pokopani v šmarju, dober kilometer pred Pleterji, po končani voji pa so jih menda prekopalni in jih uporabili kot žrtve Sv. Urha.

Nepoučenemu o tistih časih in razmerah se bo pojavil upravičen dvom o vlogi in delu Katoliške akcije, če bo bral samo Cerarjevega Partizana. Navsezadnje on samo protipostavlja Marijino kongregacijo KA, čutiti pa je javno nenaklonjenost in obsodbo iz knjige do nje. To zadnje je prišlo v modo pred nedavnim, prej so se pečali s tem samo komunisti, sedaj o tem pišejo kot o dovršenem zgodovinskem dejstvu pravniki kot dr. France Bučar, družboslovci kot dr. Tine Hribar in dr. Dimitrij Rupel. KA kot slovenska križarska protikomunistična vojska, s prisego seveda vključena med SS-ovce!

Naši potomci bodo resno zdvomili o njeni številčnosti. Kaj pa, če so bili vsi tisti, ki so bili pobiti v Rogu, kajejci? Vseh dvanajst tisoč! Krivi zato, ker so bili člani KA, pobijalske organizacije!

S tega stališča potem lahko razumemo, zakaj Cerar ne omenja svojega sošolca Miha Turka iz Boričevega, ki so ga zaklali komunisti v začetku leta 1942. Kajevec — torej kriv! V to kategorijo bi spadal tudi kanonik Kek, čevljar Grilc in drugi, pobiti med Birčno vasjo in Ruperčvrhom, vendar Cerar jih dolži samo protiofarstva, to pa je bilo že dovolj, če ne preveč! Še danes leže tam, kjer so jih pobili, samo turistom danes že na glas povedo za mesto.

Bralec bo dobil vtis, da Cerar skuša problem komunizma zožiti samo na Dolenjsko in na eno samo organizacijo — KA — iz te pa bi lahko izbrali nekaj posameznikov in problem krivdnosti bi bil rešen. Tega ni bilo ne na Gorenjskem, ne na štajerskem, ne Primorskem, ne v Beli Krajini. Na Gorenjskem so partizani pridno molili rožni venec, štajerska jih skoraj ni poznala, na Primorskem so bili borci za svobodo zasužnjenega naroda, Bela krajina je sedaj menda izvedela za to zločinsko organizacijo.

Vendar poboji so bili tudi tam, begunci in emigranti so tudi od tam, preganjanje Cerkve je bilo po vseh slovenskih pokrajinah enako, zato dvomim v obtožbo Cerarja — trda in krivična je njegova sodba! Nisem član KA in nihče me ni postavil za njenega besednika-advokata, upira pa se mi pavšalna in krivična obtožba.

Ponekod je Cerar celo pravičen: za NOB (narodnoosvobodilno vojno) molči, ker je spoznal, da je ni bilo, za revolucijo pravi, da ni bila potrebna. Tudi za to hvala!

Dosti resnice ne bo vnesel Cerarjev Partizan v slovensko zgodovino-pisje; nasprotno — zmeda bo po njem še večja. Po eni strani gledano, mu je bilo naročeno, naj zmoli konfiteor za KA, sprejme naj pa tudi pokoro zanjo. Odvezo mu bodo menda tudi dali, kdo, ni treba spraševati!

O Dražgoški bitki se sedaj sprašujejo, koliko Nemcev da je napadalo. Število naha med 26 in 16.000. Do take točke je prišla zgodovinska veda pri Slovencih. Do zdaj niso našli še nobenega člana KA med njimi, če pa bo treba, ga pa bodo. Obdolževalci se množe, branilci izginjajo.

Pravijo, da so Maistrovim borcem za Koroško dali medalje, na katerih je napis: „Če v onem času ne bi bilo nas, še večji kos slovenske zemlje bi odtrgal tuji plaz!“ Kar pripravno bi bilo to besedilo tudi za na spomenik pobitim domobrancem, vendar sedaj ne stopajo nasprotniki iz komunističnih vrst; iz naših lastnih stopajo in to je žalostno. Odložimo torej idejo o spomeniku. Ali pa tudi ne?

PREJELI SMO

THE SOUTH SLAV JOURNAL, Spring 1988, Vol. 11 No. 1 (39), 7 Chesterford Gardens, London NW3 7 DD. Editorial Board: M. Marčetić MA (Editor), Z. Antić, M. Davis ALA, A. Djilas MSc, U. Loring MA, M. Milivojević MA, D. Pleničar, F. Pomeranz MA, P. Taylor.

CONTENTS: Features: Richard Hamilton, British Opinions on the Southern Slav Crisis, 1908 — 1914. Nicholas J. Costa, Albania — A Nation of Contradictions. Ante Kadić, Some Croatian Emigré Poets. Edward Gobetz, 35 Years of Research on Slovenian Heritage or How we confronted the Woes of Belonging to an Unknown Ethnic Group in America (Brez kratkega uvoda in opomb pod črto smo ta prispevek lahko prebrali že v Ameriški domovini — Cleveland, 10. okt. 198 — pa je samo hvale vredno, da ga je Edi Gobec dal na razpolago SSJ-u, s čemer je ta odlični pregled raziskovanja slovenske dediščine v Ameriki — in v svetu — stopil na širšo svetovno pozornico.) — **Viewpoint:** Aleksa Djilas, Dissent and the Future of Yugoslavia. — **Document:** Ivo Žajdela, Enemies of the Revolution (Povzeto iz ljubljanske TRIBUNE, 9. marec 1988). — **Memoirs and Reminiscences:** Ljubo Sirc, Strange Trials (XII). Žarko Popović, My Service in the Soviet Union. — **Interview:** Interview with Kosta Čavoški, Constitution as the Instrument of Power rather than a Guarantee of Freedom. — **Books received.** — **Dissent and Human Rights in Yugoslavia:** Proposal to Establish Genuine Equality among the Peoples of Yugoslavia. — To the Yugoslav Public. — **Letters to the Editor.** — **Book Reviews:** Dimitrije Ljotić, The Light of Truth, by E. D. Goy. Branko Mamula, Savremeni svijet i naša odbrana (The Contemporary World and our Defences), by Marko Milivojević. Michael Lees, Special Operations Executed in Serbia and Italy, by M. Deroc. Svetomir Paunović, Džinovi i Patuljci i Drugi humorističko-

satirični stihovi, by Vasa D. Mihailovich. Rusko Matulić, Bibliography of Sources on Yugoslavia, by Staniša Vlahović. — Periodical Review: Frank Fomeranz, Judaica Illyrica (V). — Notes on Contributors. — Kot vedno: Toplo priporočamo.

THE SOUTH SLAV JOURNAL, Summer-Autumn 1988, Vol. 11 No. 2-3 (40-41). — 7 Chesterford Gardens, London NW3 7DD. — Editorial Board: M. Marčetić MA, Z. Antić, M. Davis ALA, U. Loring MA, M. Milivojević MA, D. Pleničar, F. Fomeranz MA, P. Taylor. — Letna naročnina za 1989 po zračni pošti U\$S 28. — Kot nas ima že navajene, tudi ta številka zvezka vsebuje izredno aktualno gradivo ki se bavi s problemi jugovzhodne Evrope in posebej Jugoslavije. Posebno pozornost vzbuja razgovor princa Aleksandra Karadjordjevića z dopisnikom ljubljanske „Mladine“ Ervinom Hladnik-Milharčičem, ki ga je „Mladina“ priobčila v svoji 54. številki dne 30. decembra 1988. Ker smo mnenja, da princ gotovo ne bi spregovoril, če ne bi za njegovimi idejami stali vplivni zahodnoevropski, predvsem angleški, krogi, je vredno, da razgovor pozorno preberejo vsi, ki zasledujejo družbeno-politični razvoj v Jugoslaviji.

SKUP, Glasilo Grupe Intelektualca, P. O. Box 309, Altona, Vic. 3018, Australia. No. 50, Vol. XII-3, sept.-dec. 1988. — Na 47 straneh ta številka že dobro zasidrane razmnoženine prinaša 37 izvornih člankov in reprodukcij najrazličnejših publikacij iz vseh koncev sveta, ki obravnavajo razvoj dogajanj v Jugoslaviji, in je zato priporočljivo, da jo preberejo vsi, ki hočejo biti o teh dogodkih vsestransko informirani.

DAROVALI SO

Od 1. 3. 1989 do 30. 4. 1989		Stražišar Anton	100
		Holosan Vera	500
ZA ROZMANOV DOM:		Bidovec Franc	200
	Austral . A	Dr. Est Jože	40
Rev. Malenšek Janez	800	Benedičič Miha	440
Matičič Tomaž	50	Čeč Janez - tiskovine za Rož-	
Lobnik Franc	50	manov dom	2.000
„Sloga“ ob zaključku poslovne		Rev. Guštin Jože, cerkvena na-	
dobe	600	birka 19. 3. 1989	728
Bečaj Vili	35	Dobiček pri kosilu 19. 3. 1989	
Čermelj Bernarda	45	v Rožmanovem domu	6.600
Dolčič Feliks	40	Namesto cvetja za pok. dr.	
Škrj Stane	95	Tinetom Deheljakom:	
Rev. Komar Boris	500	Dr. Kociper Stanko	300
Kržišnik Jože ml.	100	Ob godu pok. očeta	
Oblak Tone	350	Jožeta Grabnarja:	
Kosančič Bogdan	40	Bavec Julka	40

	v dol.)
Jakše Janez - Kanada	50
Zigmunt - Avstralija	10
Kolman Ludvik	58
V spomin na pok. Fr. Grum:	
Slak Florjan	50

TOLSTOJEV SKLAD:

Austral - A

Argentina:

N. N., Ciudadela	1.000
Rev. Malenšek Janez	500
Šerko Dane	340
Kraigher Metod	400
Pelan Ema	90
Cof Emil	500
Šušteršič Janez	500
Radoš Martin	200
Langus Milan	940
Pucko Vinko	300

v dol.)

Rebozov Brane	100
Frančič Ignacij	10
Inž. Matičič Anton	20
Kastelic Anton	60
Pleško Mojca	50
Pleško Pavel	50

Kanada:

J. K. - Toronto	100
Malevič Anton	43
Babič Lojze	40

Kreditna zveza Slovenija

Toronto	100
Cerar Franc	100
Koželj T.	60
Murgej J.	40
Pleško Stane	50
Kastelic John	75
Žukovec H.	50
Šubelj Stan	250
Polajnar Andrej	40
Gregorčič Jože	30
Demšar Janko	50
Mehle Frank in Majda	3.000
Stepec Sudbury Pavle	100

ZDA:

Planinšek Jakob	76
Boh Franc	50
Gregorič Lojze	50
N. N., Indiana	100
N. N., Cleveland	100
Društvo Triglav, Milwaukee .	500
DSPB Tabor, Milwaukee	500
Družina Kolman	300
Mejač Franjo	100
Jakoš Ivan	50
Oberstar John	50
Mejač Miha	50
Coffelt Mary	50
Kotar Rudi	25
Zigoy Albert	5
Stražišar Jakob	200
Martinčič Frank	100
Gaber Anton	100
Šega Stanko	50
Fishingar Metod	50
Remec Andrej	.5
Kalist Langerholz, pater	20
N. N., Milwaukee	20
Rus Jože	50
Brančič Marija in Francka ..	70
Žerdin Metod	50
Inž. Markošek Frank	50
Zorjan Karel	20
Burjek Janko	20
Buh Ivan	20
Lavriša Ivan	20
Gregorič Lojze	50
šeme Leopold, MD	35
Pfeifer Gabrijela in Ciril	25
Stopar Frank	100
Zupančič Polde	25
Guštin Julija in Anton	100
Telich Irma	200
Boje Karol	40

TISKOVNI SKLAD TABOR:

Austral - A

N. N., Argentina	140
Prod. vezanih Taborov	650

Fajfar Franc	40	Dr. Est Jože	30
Kessler Ema	40	šivic Srečko	40
Hribar Viktor	40	Filipič Bogo	40
Medvešček Ivan	40	Praznik Jože	140
Kastelic Anton	60		(DM)
Puhek Ivanka	40	N. N., Nemčija	50
N. N., San Martín	40	Levstik Vinko	100
N. N., Miramar	40		(v dol.)
Rovan Anton	40	N. N., Nemčija	5
Oblak Tone	380	Erpič Franc	5
Malovrh Albert	40	Prod. vezani Tabor	30
Hafner Stane	100	Namesto rož na grobove: Fr. Grum,	
N. N., San Martín	15	M. Javornik, Luis Klakočar in D.	
Amon Janez	70	Kralj:	
N. N., Ramos Mejía	10	Urbančič Ljenko	100
Jemec Stane	40	V spomin na moža:	
Cof Emil	40	Strojin Ana	8
Vadnjal Ivo	40		
Novak Franc	20	SOCIALNI SKLAD TABOR:	
Zupan Herman	40		Austral - A
Novak Pavle	40	Zupan Herman	90

V S E B I N A

Pensamientos y hechos	97
Slovinci nekoč in danes (Nace Frančič)	98
Izza Vetrinja (France Krištof)	100
Mimo dnevnih novic... (Marko Kremžar)	104
Krivda in greh (Spomenka Hribar)	108
še en popravek (Notranjec)	113
IZ DRUŠTEV	118
IZ PISEM	122
Minister in pokoli (Nikolaj Tolstoj)	123
IZ DOMOVINE	129
NAŠI MRTVI	138
MNENJA IN VRENJA	139
PREJELI SMO	143
DAROVALI SO	144

Hurlingham Sucursal Correo Argentino (Bs. As.)	TARIFA REDUCIDA Concesión N° 1596
	FRANQUEO PAGADO Concesión N° 2619